

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi sähköntuotannon ja -kulutuksen välistä tasapainoa varmistavasta tehoreservistä

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki sähköntuotannon ja -kulutuksen välistä tasapainoa varmistavasta tehoreservistä. Uusi laki korvaisi voimassa olevan sähköntuotannon eräiden tehoreservien käyttövyöhykkeiden varmistamisesta annetun määräaikaisten lain. Esityksen tavoitteena on jatkaa edellytyksiä tehoreservin ylläpidolle ja kehittää tehoreservijärjestelmää nykyistä joustavampaan ja monipuolisempaan suuntaan. Tehoreservin ylläpitämällä vähennettäisiin riskiä joutua sähköjärjestelmän tehotasapainon ylläpitämiseksi turvautumaan sähköntuotannon rajoittamiseen talvikauteen ajoittuvan huippukulutuskautena aikana.

Nykyinen määräaikaiseksi tarkoitettu tehoreservijärjestelmä ehdotetaan korvattavaksi pysyväisluonteisella järjestelmällä. Tehoreservikapasiteetin tarve ja määrä arvioitaisiin kuitenkin määräajoin. Arviointi tehtäisiin vähintään neljän vuoden välein.

Esityksen mukaan tehoreserviksi olisi jatkossa mahdollista tarjota nykyisestä järjestelmästä poiketen muutakin sähköntuotanto-

kapasiteettia kuin poistumisuhan alaisia laudoimaitoksia. Lisäksi sähköntuotannon joustoon kykeneville toimijoille ehdotetaan mahdollisuutta osallistua tehoreservijärjestelmään.

Kulloinkin tarvittava tehoreservinä toimiva sähköntuotantokapasiteetti tai sähköntuotannon joustoon kykenevä kuorma ehdotetaan hankittavaksi tarjouskilpailumenettelyn kautta. Energiatietokannan viraston tehtävänä olisi tehoreservin tarpeen ja määrän arviointi sekä tarvittaessa tarjouskilpailun järjestäminen kapasiteetin hankkimiseksi tehoreservijärjestelmään.

Järjestelmän kustannukset rahoitettaisiin sähköjärjestelmän ja kantaverkon hyödyntämiseen perustuvilla, sähköntuotukselle kohdistettavilla erillisillä maksuilla, joita järjestelmävastuuseen määrätty kantaverkonhaltija olisi oikeutettu keräämään siirtopalveluiden käyttäjiltä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2011.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYSLUETTELO	2
YLEISPERUSTELUT	3
1 Johdanto	3
2 Nykytila	3
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö	3
Tilanne normaalioloissa	3
Varautuminen poikkeusoloihin	5
Sähköntuotannon ja -kulutuksen välinen tasapaino Suomen sähköjärjestelmässä ...	6
2.2 Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö	6
Sähkön tuonnin sääntely Euroopan unionissa	6
Sähkön sisämarkkinadirektiivi	7
Sähkön toimitusvarmuusdirektiivi	8
Yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvien palvelujen sääntely Euroopan unionissa	8
Pohjoismaat ja pohjoismaiset sähkömarkkinat	9
2.3 Nykytilan arviointi	10
3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	11
3.1 Esityksen tavoitteet	11
3.2 Toteuttamisvaihtoehdot	11
3.3 Keskeiset ehdotukset	12
4 Esityksen vaikutukset	13
4.1 Taloudelliset vaikutukset	13
Taloudelliset vaikutukset sähkölaitosyrityksille	13
Taloudelliset vaikutukset sähkönkäyttäjille	14
Kansantaloudelliset vaikutukset	14
4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan	14
4.3 Ympäristövaikutukset	15
4.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset	15
Vaikutukset sähkön toimitusvarmuuteen	15
Työllisyysvaikutukset	15
5 Asian valmistelu	15
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	17
1 LAKIEHDOTUKSEN PERUSTELUT	17
1 luku. Yleiset säännökset	17
2 luku. Toimet tehoreservin ylläpitämiseksi	18
3 luku. Viranomaisille kuuluvat tehtävät ja seuraamukset	25
4 luku. Erinäiset säännökset	27
2 TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET	28
3 VOIMAANTULO	28
4 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS	29
LAKIEHDOTUS	30
Laki sähköntuotannon ja -kulutuksen välistä tasapainoa varmistavasta tehoreservistä	30

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Sähkön tuotannon ja kulutuksen tulee olla koko ajan tasapainossa keskenään, koska sähköä ei voi varastoida sähköjärjestelmässä. Suomessa ja muissa Pohjoismaissa sähkönkulutuksen huiput ajoittuvat muutamiin talven kylmimpiin päiviin. Leutoina talvina saatetaan jäädä selvästi huippukulutusta alemmalle tasolle.

Suomen sähkönkulutus on kasvanut useita vuosia tasaisesti runsaat kaksi prosenttia vuodessa lukuun ottamatta vuosia 2005, 2008 ja 2009, jolloin metsäteollisuuden lakko ja poikkeuksellisen voimakkaasti vaikuttanut lama ovat laskeneet sähkönkulutusta. Huippukulutuksen määrä puolestaan on kasvanut keskimäärin noin 300 megawattia vuodessa. Hallituksen pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastrategian (VNS 6/2008) tavoiteuran mukaan sähkönkulutuksen arvioidaan kasvavan runsaan prosentin ja huippukulutuksen noin 200 megawattia vuodessa vuoteen 2020 saakka.

Oma tuotantokapasiteettimme ei nykyisin riitä kattamaan huippukulutusta. Talvella 2006—2007, kun sähköjärjestelmän tehovaje on ollut suurimmillaan, kulutushuippu on ollut noin 1 800 megawattia käytettävissä olevaa tuotantokapasiteettia suurempi. Kotimaisen sähköntuotantokoneiston lisäksi sähkönhankintaan käytetään rajayhdysjohtoja Ruotsiin, Venäjälle, Viroon ja Norjaan. Tiukentuneet tehotasapainotilanteet Luoteis-Venäjän sähköverkossa sekä Ruotsissa johtivat tammikuussa 2006 siihen, että Venäjä ja Ruotsi rajoittivat sähkön vientiä Suomeen turvataksien oman sähkönsaantinsa.

Voimalaitoksia ajetaan Suomen, Ruotsin, Norjan ja Tanskan muodostamalla pohjoismaisilla sähkömarkkinoilla muuttuvien tuotantokustannusten asettamassa järjestyksessä. Voimalaitokset, joiden muuttuvat tuotantokustannukset ovat kalleimmat, käynnistetään ajojärjestyksessä viimeisinä vasta siinä tilanteessa, kun sähkönkulutus on suurimmillaan. Vuosittaisia käyttötunteja tällaisille voimalaitoksille kertyy tavallisina talvina joitakin kymmeniä. Leutoina talvina niitä ei käytetä

lainkaan. Vähäisen käyttötarpeen vuoksi sähkömarkkinat eivät pysty takaamaan näille voimalaitoksille riittävää tuottoa, joka kattaisi laitosten ylläpidon ja määräaikaishuollot. Sähköjärjestelmän ja sähkökäyttäjien näkökulmasta kyseisten voimalaitosten tuotantokapasiteettia kuitenkin tarvitaan markkinoilla huippukulutuskautena.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Tilanne normaalioloissa

Vuonna 1995 annetun sähkömarkkinalain (386/1995) tavoitteena on ollut parantaa sähkömarkkinoiden toimivuutta ja siten turvata tehokas ja kilpailukykyinen sähkön tuotantojärjestelmä Suomeen. Uudistuksella on pyritty vähentämään kilpailun esteitä sekä poistamaan tarpeetonta sääntelyä sähköntuotannossa. Kilpailua lisäämällä on tehostettu voimavarojen käyttöä ja aikaansaatu kustannussäästöjä sähkökäyttäjille ja kansantaloudelle.

Energiamarkkinavirasto on sähkömarkkinalain 16 §:n nojalla määrännyt kantaverkonhaltija Fingrid Oyj:n järjestelmävastuuseen vastaamaan maan sähköjärjestelmän teknisestä toimivuudesta ja käyttövarmuudesta sekä huolehtimaan valtakunnalliseen tasevastuuseen kuuluvista tehtävistä tarkoituksenmukaisella ja sähkömarkkinoiden osapuolten kannalta tasapuolisella ja syrjimättömällä tavalla. Järjestelmävastuuseen määrätyn kantaverkonhaltijan tehtävänä on huolehtia, että sähköntuotannon ja kulutuksen välinen tasapaino säilyy Suomen sähköjärjestelmässä kunkin tunnin aikana.

Fingridin tehtävät järjestelmävastaavana on yksityiskohtaisesti määrätty yhtiön sähköverkkoluvassa. Järjestelmävastaava määrittelee Suomen kantaverkossa ylläpidettävän käyttövarmuustason, ylläpitää siihen liittyviä järjestelmäteknisiä vaatimuksia ja sopii järjestelmän teknisen toimivuuden turvaavista menettelytavoista järjestelmän osapuolten kanssa. Lisäksi järjestelmävastaava huolehtii

taajuuden ylläpidosta ja valtakunnallisen tehotasapainon ylläpidosta kunkin tunnin aikana sekä siihen sopimussuhteissa olevien tasevastaavien tarvitsemasta tasesähkötoiminnosta. Järjestelmävastaavan tehtävänä on vastata kantaverkon ja hallinnassaan olevien rajajohtojen siirtojen hallinnasta, verkon normaalitilan toiminnasta, käytönvalvonnasta sekä huolehtia vakavien häiriöiden selvittämisestä ja sähköjärjestelmän normaalitilaan palauttamisesta.

Pohjoismaiset järjestelmävastaavat ovat tehneet keskenään sopimuksen yhteisistä periaatteista sähköjärjestelmän käytössä. Järjestelmävastaavat ylläpitävät ja tarvittaessa ottavat käyttöön tarvittavia tuotantoreservejä ja ylläpitävät yhteistä pohjoismaista säätösähkömarkkinaa järjestelmän tasapainon ylläpitämiseksi.

Sähkömarkkinalain 16 b §:n ja sen nojalla annettujen, tasevastuuta koskevien säännösten mukaan sähköjärjestelmän normaalissa tilanteessa kukin sähkömarkkinoiden osapuoli on vastuussa omasta sähkötaseestaan eli siitä, että osapuolen sähkönhankinta kattaa osapuolen sähkönkäytön. Kukin osapuoli vastaa periaatteessa omasta sähköntoimitusvarmuudestaan järjestelmävastuuseen määrätyn kantaverkonhaltijan vastuun päätyttyä käyttötunnin jälkeen. Osapuolilla on myös mahdollisuus huolehtia oman toimitusvarmuutensa ylläpitämisestä parhaaksi katsomallaan tavalla.

Sähkömarkkinalakiin lisättiin joulukuussa 2004 kolme uutta säännöstä, joilla annettiin viranomaisille lisätoimivaltuuksia sähköntoimitusvarmuuden turvaamiseksi.

Sähkömarkkinalain 35 §:n nojalla valtioneuvosto voi päättää sähkön riittävyuden turvaamiseksi uutta sähköntuotantokapasiteettia tai kysynnänhallintatoimia koskevan julkisen tarjouskilpailun järjestämisestä. Päätös voidaan tehdä vain siinä tapauksessa, että sähkön tarjonta, suunnitteilla ja rakenteilla olevat sähköntuotantolaitokset ja siirtoyhteydet sekä toteutettavat energiatehokkuutta edistävät kysynnänhallintatoimet huomioon ottaen, ei riitä täyttämään sähkön kysyntää Suomessa eikä sähkön riittävyyttä voida turvata muilla toimenpiteillä.

Lain 36 a §:n nojalla Energiamarkkinavirasto voi puolestaan määrätä siirtämään vähintään 100 megavolttiampeerin voimalai-

toksen suunnitellun huoltoseisokin ajankohdaksi 1 päivän joulukuuta ja 28 päivän helmikuuta välisen huippukulutuskauden ulkopuolelle, jos on perusteltua syytä epäillä, että sähkön tarjonta ei riittäisi täyttämään sähkön kysyntää Suomessa huoltoseisokin ilmoitetuna ajankohtana.

Energiamarkkinaviraston tehtäväksi annettiin seurata sähköntuotannon ja kysynnän välisen tasapainon kehitystä Suomessa yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa.

Voimassa olevasta tehoreservijärjestelmästä säädetään sähköntuotannon eräiden tehoreservien käytettävyyden varmistamisesta annetussa määräaikaisessa laissa (1082/2006). Lain tavoitteena on ollut luoda edellytykset tehoreservin ylläpitämiselle sähköntoimitusvarmuuden turvaamiseksi sähköjärjestelmän kireän tehotilanteen ajaksi siihen saakka, kunnes viides ydinvoimayksikkö otetaan käyttöön. Lailla on pyritty välttämään riskiä siitä, että sähköjärjestelmän tehotasapainon ylläpitämiseksi jouduttaisiin turvautumaan sähkönkulutuksen rajoituksiin. Laki on tullut voimaan 15 päivänä joulukuuta 2006 ja on voimassa 28 päivään helmikuuta 2011. Järjestelmävastuuseen määrätty kantaverkonhaltija ylläpitää laissa säädettyjen periaatteiden mukaisesti tehoreservijärjestelmää. Energiamarkkinaviraston tehtävänä on valvoa lain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamista, sekä vahvistaa ennen käyttöönottamista säännöt järjestelmään kuuluvien voimalaitosyksiköiden ylläpidolle, yksiköiden käytölle, niiden tuottaman sähköntarjoamiseen markkinoille sekä järjestelmän rahoittamiseksi perittävien maksujen määräytymisperusteet. Tehoreservin ylläpidossa mukana olevat lauhdevoimalaitokset pidetään talvikaudella 1 päivän joulukuuta ja 28 päivän helmikuuta välisenä aikana enintään 12 tunnin käynnistysvalmiudessa. Järjestelmään liittyneillä tuottajilla on velvollisuus tarjota huippukulutuskaudella järjestelmään kuuluvien voimalaitosten tuottamaa sähköä markkinoille järjestelmän sääntöjen mukaisella tavalla. Lisäksi kyseiset voimalaitokset voidaan käynnistää järjestelmävastuuseen määrätyn kantaverkonhaltija Fingrid Oyj:n toimesta, kun tehotasapainon ylläpito sitä edellyttää. Järjestelmään liittyminen on voimayhtiöille vapaaehtoista. Järjestelmän ylläpito rahoitetaan lakiin perustuvalla erillisellä

maksulla, jota Fingrid kerää siirtopalveluiden käyttäjiltä siirto- ja rajasiirtopalvelusta perittävien maksujen yhteydessä. Tehoreservijärjestelmään kuuluu tällä hetkellä kolme voimalaitosta, joiden yhteisteho on 600 megawattia.

Sähkön kulutusta joudutaan vähentämään, jos edellä kuvatusta sähköntuotannon teho- tasapainon varmistamisesta huolimatta sähkön kysyntä uhkaa kasvaa tuotantoa suuremmaksi. Säännöstelyn toteuttavat järjestelmävastuuseen määrätty kantaverkonhaltija sekä muut verkonhaltijat. Tällöin sähköä jaetaan huomioiden yhteiskunnan elintärkeät toiminnot, mahdolliset viranomaismääräykset, suunnitelmat ja velvollisuudet sekä valitsevat olosuhteet. Yrityskohtaisten valmiussuunnitelmien mukaisesti varmistetaan tärkeimpien kulutuskohteiden sähkönsaanti ja toiminta säännöstelyssä. Verkonhaltijat saavat säännöstelykäslyn Fingridiltä, jolla on järjestelmävastaavana mahdollisuus asettaa tarpeellisia ehtoja sähkön siirrolle sekä voimalaitosten ja kuormien käyttämiselle. Sähkön säännöstelyssä ei pystytä erottamaan niitä sähkönkäyttäjiä, joiden sähköntoimittaja on vajauksen aiheuttanut.

Sähköntuottajien ja verkkoyhtiöiden lisäksi myös sähkönkäyttäjillä on mahdollisuus varautua sähköntoimintakatkoksiin omilla varavoimajärjestelyillä, mikäli häiriötön sähkönsaanti on välttämätöntä, kuten puolustusvoimissa, viestintäyrityksissä, valvonta- ja vartiointitehtävissä, sairaaloissa, rahoitusallalla tai maataloudessa. Vapaaehtoisin varautumisjärjestelyihin kuuluvat myös sopimukset sähkönkulutuksen joustoon soveltuvien kuormien irtikytkemisestä.

Varautuminen poikkeusoloihin

Huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain (1390/1992) tarkoituksena on poikkeusolojen ja niihin verrattavissa olevien vakavien häiriöiden varalta turvata väestön toimeentulon, maan talouselämän ja maanpuolustuksen kannalta välttämättömät taloudelliset toiminnot ja niihin liittyvät tekniset järjestelmät (*huoltovarmuus*).

Huoltovarmuuden ylläpitämisen taso on määrätty valtioneuvoston päätöksessä huoltovarmuuden tavoitteista (539/2008). Päätöksen mukaan huoltovarmuuden yleistavoitte-

na on kansainvälisiin markkinoihin sekä kansallisiin toimenpiteisiin ja voimavaroihin perustuva huoltovarmuus. Varautumistoimenpiteillä turvataan yhteiskunnan toimivuuden kannalta välttämätön infrastruktuuri ja kriittisen tuotannon jatkuminen kaikissa tilanteissa. Kansallisen varautumisen rinnalla Euroopan unionissa toteutetut varautumistoimenpiteet, kansainvälisestä energiaohjelmasta tehty sopimus (nk. IEP-sopimus, SopS 115/1991) sekä eri maiden kanssa tehdyt kahdenväliset sopimukset taloudellisesta yhteistyöstä kriisitilanteissa muodostavat huoltovarmuuden osan. Vakavimpiin kriiseihin varaudutaan kansallisin toimenpitein. Varautumisessa vakavimpana uhkana huoltovarmuudelle pidetään kriisitilannetta, jossa kyky tuottaa tai hankkia ulkomailta kriittisiä tavaroita ja palveluja on väliaikaisesti vaikeutunut. Muita keskeisiä yhteiskunnan taloudellista toimintakykyä vaarantavia uhkia ovat sähköisten tieto- ja viestintäjärjestelmien häiriintyminen, energiansaannin keskeytyminen, väestön terveyden ja toimintakyvyn vakava häiriintyminen sekä luonnononnettomuudet ja ympäristökatastrofit. Huoltovarmuuden taso mitoitetaan niin, että väestön elinmahdollisuudet ja toimintakyky sekä yhteiskunnan toimivuus voidaan pitää yllä normaaliolojen vakavissa häiriöissä ja poikkeusoloissa puolustustila mukaan lukien.

Energian saatavuuden turvaamiseksi edistetään useisiin polttoaineisiin ja hankintalähteisiin perustuvaa energiantuotantoa. Kotimaista sähköntuotantoa ja kotimaisten polttoaineiden käyttöä sekä yhdyskuntajätteen hyödyntämistä kehitetään. Maamme erikoisolojen vuoksi pidetään energian huoltovarmuustaso Euroopan unionin velvoitteet sekä IEP-sopimukseen sisältyvät velvoitteet ylittävällä tasolla. Tuontiin perustuvan energian saantihäiriön varalta ja kansainvälisten sopimusvelvoitteiden täyttämiseksi pidetään varmuusvarastoissa tuontipolttoaineita siten, että käytössä on keskimäärin viiden kuukauden normaalikulutusta vastaavat tuontipolttovaroitukset. Varastojen mitoituksessa otetaan huomioon öljytuotteiden käyttö maakaasun varapolttovaroitusten lisäksi. Tuontipolttovaroitusten velvoitevarastoista enintään viidesosa voi sijaita Suomen ulkopuolella.

Energian tuotantoa ja kulutusta varaudutaan ohjaamaan sääntelytoimin huoltovar-

muuden kannalta tarkoituksenmukaisesti sekä kansainvälisten sopimusvelvoitteiden täyttämiseksi.

Valmiuslain mukaisiin toimenpiteisiin voidaan ryhtyä poikkeusoloissa, kun välttämättömien polttoaineiden ja muun energian sekä raaka-aineiden ja muiden tavaroiden tuonnin vaikeutumisesta tai estymisestä taikka muusta vaikutukseltaan näihin verrattavasta kansainvälisen vaihdannan äkillisestä häiriintymisestä aiheutuu vakava uhka väestön toimeentulolle tai maan talouselämän perusteille. Edellytyksenä on lisäksi, että tilanteen hallitseminen ei ole mahdollista viranomaisen säännönmukaisin toimivaltuuksin. Valmiuslain mukaisten poikkeusolojen vallitessa valtioneuvostolle voidaan tasavallan presidentin asetuksella antaa oikeus käyttää valmiuslain mukaisia toimivaltuuksia. Sähköhuollon varautuminen perustuu ensisijaisesti alalla toimivien yritysten vapaaehtoiseen valmiussuunnitteluun.

Sähköntuotannon ja -kulutuksen välinen tasapaino Suomen sähköjärjestelmässä

Sähköä on ollut viime vuosina Suomessa riittävästi saatavilla valtakunnallisesti kulutuksen tarpeisiin, eikä sähkönkulutusta ole ollut tarpeen rajoittaa tarjonnan niukkuuden perusteella. Talvikauden kulutushuippu on viime vuosina ylittänyt 13 000 megawattia. Tähän asti korkein sähkönkulutus, yli 14 900 megawattia yhden tunnin keskiarvona, on mitattu helmikuussa 2007. Talvikauden 2009—2010 kulutushuippu on ollut yli 14 300 megawattia yhden tunnin keskiarvona. Suomen oma sähköntuotantokapasiteetti on tällä hetkellä huippukulutuskaudella noin 13 300 megawattia. Kotimainen tuotantokapasiteetti onkin ollut useimpina talvikausina riittämätön kattamaan suurimman kulutushuipun edellyttämän tuotantotehon tarpeen. Tehovaje on katettu sähkön tuonnilla naapurimaista.

Suurimmillaan laskennallinen tehovaje on ollut talvikaudella 2006—2007 noin 1 800 megawattia. Vuonna 2007 sähkönkulutus on Fingridin tietojen mukaan ylittänyt käytössä olevan sähköntuotantokapasiteetin yhteensä 379 tunnin eli noin kahden viikon ajan. Sähkönkulutus on tuolloin ylittänyt käytettävissä olleen kapasiteetin muutamina päivinä noin

20 tunnin pituisen yhtäjaksoisen ajan. Talven 2009—2010 aikana sähkönkulutus on ylittänyt käytettävissä olevan tuotantokapasiteetin yhteensä 240 tunnin ajan.

Fingrid on joutunut vuosina 2006 ja 2007 ilmoittamaan useita kertoja kiristyneestä tehotilanteesta huippukulutuksen aikana. Suomen tehoreservejä on käynnistetty pohjoismaiseen tarpeeseen kolme kertaa talvikaudella 2009—2010. Lisäksi vuonna 2007 on varattu yhden kerran osa tehoreservijärjestelmän kapasiteettia käynnistysvalmiuteen Fingridin pyynnöstä.

2.2 Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö

Sähkön tuonnin sääntely Euroopan unionissa

Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on muun muassa tapauksissa *Costa v. Enel* 6/64 ja *Almelo C-393/92* katsonut sähkön olevan tavara ja tämän perusteella sähkön tuontiin soveltuvat tavarankauppaa koskevat säännökset. Sähkön erityispiirteenä verrattuna tyyppilisiin tavaroihin on varastoimismahdollisuuden puute.

Tavaroiden vapaasta liikkuvuudesta säädetään Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen kolmannen osan II osastossa. Sopimuksen 28 artiklan mukaan yhteisö muodostaa tulliliiton, joka käsittää kaiken tavaroiden kaupan ja merkitsee, että tuontitullit sekä kaikki vaikutukseltaan vastaavat maksut ovat kiellettyjä jäsenvaltioiden välillä ja että toteutetaan yhteinen tullitariffi suhteessa kolmansiin maihin. Tavaroiden vapaata liikkuvuutta koskevia säännöksiä sovelletaan myös kolmansista maista tuleviin tuotteisiin, jotka ovat vapaassa vaihdannassa jäsenvaltioiden alueella.

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 34 artiklan mukaan jäsenvaltioiden väliset tuonnin määrälliset rajoitukset ja kaikki vaikutukseltaan vastaavat toimenpiteet ovat kiellettyjä. Sopimuksen 36 artikla antaa jäsenvaltioille mahdollisuuden 34 artiklan säännöksen estämättä asettaa sellaisia tuontia koskevia kieltoja ja rajoituksia, jotka ovat perusteltuja yleisen järjestyksen ja turvallisuuden sekä ihmisten tai eläinten terveyden ja elämän suojelemiseksi. Yhteisön tuomioistuin on soveltamiskäytännössään hyväksynyt

36 artiklaa vastaavan aiemman säännöksen nojalla energian tuontiin liittyvien määrällisten rajoitusten asettamisen huoltovarmuuteen pohjautuvan kansallisen turvallisuusvaatimuksen perusteella (asia Campus Oil 72/83). Nämä kiellot tai rajoitukset eivät kuitenkaan saa olla keino mielivaltaiseen syrjintään tai osapuolten välisen kaupan peiteltyyn rajoittamiseen.

Sähkön tuontiin kolmansista maista eli muista kuin Euroopan unionin jäsenvaltioista ei lähtökohtaisesti sovelleta yhteisön sisämarkkinoita koskevia säännöksiä vaan kauppaa koskevat kansainväliset sopimusmääräykset.

Kauppapolitiikka kuuluu yhteisötoimivallan piiriin Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 207 artiklan nojalla. Tavaroiden tuontiin kolmansista maista yhteisön alueelle sovelletaan yhteistä järjestelmää, joka perustuu neuvoston asetukseen (EY) N:o 260/2009 tuontiin sovellettavasta yhteisestä järjestelmästä. Tavaroiden tuonti kolmansista maista yhteisön alueelle on pääsääntöisesti vapaata eikä niille ole asetettu määrällisiä rajoituksia.

Tavaroiden tuontiin voidaan kuitenkin soveltaa EU-tasoisia valvonta- ja suoja-toimia, jos tuonin kehitys aiheuttaa tai uhkaa aiheuttaa vakavaa haittaa samanlaisten tai kilpailuvien tuotteiden tuottajalle yhteisössä. Lisäksi tuontiin voidaan soveltaa poikkeustapauksissa kieltoja, määrällisiä rajoituksia tai valvontatoimia perusteilla, jotka vastaavat Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 36 artiklan mukaisia oikeuttamisperusteita. Tällaisia oikeuttamisperusteita ovat kiellot ja rajoitukset, jotka ovat perusteltuja muun muassa yleisen järjestyksen tai turvallisuuden sekä ihmisten tai eläinten terveyden tai elämän suojelemiseksi. Valvonta- ja suoja-toimiin ryhtyminen on poikkeuksellista ja tämän vuoksi edellytyksiä ryhtyä tällaisiin toimiin tulkitaan suppeasti.

Euroopan yhteisö on solminut Venäjän kanssa kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen (EYVL L 327, 28 marraskuuta 1997), joka on tullut voimaan joulukuussa 1997. Sopimuksen tarkoituksena on edistää sopimuspuolten välistä kauppaa ja markkinataloutteen perustuvia taloudellisia suhteita. Sopimuksella ei pyritä varsinaiseen vapaakauppa-alueen perustamiseen. Sopimuksessa on tavar-

kauppaa koskevia määräyksiä, joiden nojalla Venäjältä peräisin olevat tuotteet tulisi tuoda yhteisöön pääsääntöisesti ilman määrällisiä rajoituksia. Sopimuksen 11 artiklan mukaan toisesta sopimuspuolesta tuoduille tuotteille myönnetään kansallinen kohtelu sisäisen myynnin ja myyntiin tarjoamisen osalta. Sopimus ei 19 artiklan mukaan estä sellaisia tuontia koskevia kieltoja ja rajoituksia, jotka ovat perusteltuja yleisen järjestyksen ja turvallisuuden sekä ihmisten tai eläinten terveyden ja elämän suojelemiseksi. Nämä kiellot tai rajoitukset eivät kuitenkaan saa olla keino mielivaltaiseen syrjintään tai osapuolten välisen kaupan peiteltyyn rajoittamiseen.

Sähkön sisämarkkinadirektiivi

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/72/EY sähkön sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä ja direktiivin 2003/54/EY kumoamisesta, jäljempänä sähkön sisämarkkinadirektiivi, sisältää säännöksiä, joilla pyritään varmistamaan sähkön toimitusvarmuutta Euroopan yhteisön sisämarkkinoilla.

Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat yleisen taloudellisen edun nimissä asettaa perustamissopimuksen 86 (nykyisin 106) artiklan mukaisesti sähköalalla toimiville yrityksille julkisen palvelun velvoitteita, jotka voivat koskea muun muassa turvallisuutta ja toimitusvarmuutta. Näiden velvoitteiden on oltava selkeästi määriteltyjä, avoimia, syrjimättömiä ja todennettavia. Niillä on myös turvattava, että EU:n sähköalan yritykset voivat tarjota jäsenvaltioiden kuluttajille palvelujaan tasapuolisesti. Jäsenvaltiot voivat toteuttaa pitkän aikavälin suunnittelua toimitusvarmuuden turvaamiseksi ja energia-tehokkuutta edistävän kysynnänhallinnan suhteen. Suunnittelussa on otettava huomioon, että kolmannet osapuolet saattavat pyrkiä verkkoon.

Artikla 4 velvoittaa jäsenmaita varmistamaan toimitusvarmuuteen liittyvien kysymysten seurannan. Tehtävään määrätyn viranomaisen on erityisesti seurattava sähkön tarjonnan ja kysynnän tasapainoa kansallisilla markkinoilla, odotetun tulevan kysynnän tasoa, suunnitteilla tai rakenteilla olevan lisäkapasiteetin määrää sekä verkkojen laatua ja niiden ylläpidon tasoa samoin kuin toimenpi-

teitä kysyntähuippujen kattamiseksi ja yhden tai useamman sähkön toimittajan toimitusvarauksen hoitamiseksi.

Artikla 8 edellyttää, että jäsenvaltioiden on luotava avoin ja syrjimätön järjestelmä uuden tuotantokapasiteetin tai energiatehokkuutta edistävien kysynnänhallintatoimien tarjouskilpailumenettelyyn. Tarjouskilpailumenettelyä saa kuitenkin käyttää ainoastaan silloin, kun riittävää määrää uutta kapasiteettia tai energiatehokkuutta edistäviä kysynnänhallintatoimia ei synny markkinaperusteisesti toimitusvarmuuden turvaamiseksi.

Sähkön toimitusvarmuusdirektiivi

Sähkön toimitusvarmuuden ja infrastruktuuri-investointien turvaamiseksi toteutettavista toimenpiteistä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2005/89/EY, jäljempänä sähkön toimitusvarmuusdirektiivi, tavoitteena on varmistaa EY:n sähkön sisämarkkinoiden toiminta turvaamalla sähkön toimitusvarmuus ja riittävät rajajohtoinvestoinnit jäsenvaltioiden välillä. Direktiivi sisältää säännöksiä muun muassa sähkön tarjonnan ja kysynnän välisen tasapainon ylläpitämisestä.

Direktiivin 5 artiklan 1 kohta edellyttää jäsenvaltioiden toteuttavan tarkoituksenmukaiset toimenpiteet tasapainon säilyttämiseksi sähkönkysynnän ja sähköntuotantokapasiteetin saatavuuden välillä. Jäsenvaltioiden on erityisesti vaadittava siirtoverkonhaltijoita varmistamaan, että tasapainon ylläpitämistä varten on käytettävissä riittävä varatuotantokapasiteetti taikka hyväksymään niiden rinnalla tai vaihtoehtona vastaavia markkinapohjaisia toimenpiteitä.

Direktiivin 5 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat toteuttaa sähkön tarjonnan ja kysynnän välisen tasapainon ylläpitämiseksi myös lisätoimenpiteitä, kuten tarjouskilpailumenettelyt tai kaikki vastaavat avoimet ja syrjimättömät menettelyt sähkön sisämarkkinadirektiivin 8 artiklan mukaisesti.

Yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvien palvelujen sääntely Euroopan unionissa

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 106 artiklan 2 kohdan mukaan yrityksiin, jotka tuottavat yleisiin taloudellisiin

tarkoituksiin liittyviä palveluita, sovelletaan perustamissopimuksen määräyksiä ja kilpailusääntöjä siltä osin kuin ne eivät oikeudellisesti tai tosiasiallisesti estä yritystä hoitamasta sille uskottuja erityistehtäviä. Kaupan kehitykseen ei saa vaikuttaa tavalla, joka olisi ristiriidassa yhteisön etujen kanssa.

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 106 artiklan 2 kohdan mukaan yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvien palveluiden (ns. SGEI-palvelut) osalta on mahdollista poiketa valtioneuvosta koskevista määräyksistä, mikäli valtioneuvoston noudattaminen estäisi palvelun toteuttamisen ja mikäli toimenpiteellä ei vaaranneta yhteismarkkinoiden toimivuutta. Jäsenvaltion on rahoittaessaan palveluvelvoitteiden toteuttamista noudatettava 106 artiklan 2 kohdan tulkintakäytäntöä. Valtioneuvoston päätökset ja niihin liittyvä ennakoilmoitusvelvollisuus voidaan välttää, mikäli julkisen palvelun velvoitteen toimeksianto noudattaa Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen Altmark Trans-tuomion (asia C-280/00) määrittelemiä kriteereitä.

Altmark Trans -tuomiossa määritellään neljä kriteeriä, joiden tulee täytyä, jotta kyseessä ei olisi perustamissopimuksessa tarkoitettu valtioneuvosto. Ensinnäkin edunsaajayrityksen tehtäväksi on tosiasiallisesti annettava julkisen palvelun velvoitteiden täyttäminen. Nämä velvoitteet on määriteltävä selvästi. Toiseksi ne perusteet, joiden perusteella korvaus lasketaan, on etukäteen vahvistettava objektiivisesti ja läpinäkyvästi. Kolmanneksi korvaus ei saa ylittää sitä, mikä on tarpeen, jotta voidaan kattaa kaikki ne kustannukset tai osa kustannuksista, joita julkisen palvelun velvoitteiden täyttäminen edellyttää. Neljänneksi, jos palveluntuottaja ei valita julkisia hankintoja koskevassa menettelyssä, tarvittavien kustannusten taso tulee määritellä vertaamalla niitä siihen, mitä hyvin johdetulle ja vastaavankaltaisia palveluja tuottamaan kykenevälle keskivertoyritykselle koituisi kyseisten velvoitteiden täyttymisestä.

Komissio on tehnyt 28 päivänä marraskuuta 2005 päätöksen EY:n perustamissopimuksen 86 artiklan 2 kohdan määräysten soveltamisesta tietyille yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyviä palveluja tuottaville yrityksille korvauksena julkisista palveluista myönnettävään valtioneuvoston (2005/842/EY)

sekä julkaissut 29 päivänä marraskuuta 2005 tiedonannon julkisen palvelun veloitteesta maksettavana korvauksena myönnettävää valtiontukea koskeviksi yhteisön puitteiksi (2005/C 297/04).

Komission direktiivi 80/723/ETY velvoittaa jäsenvaltiot varmistamaan julkisten viranomaisten ja julkisten yritysten välisen sekä tiettyjen yritysten sisäisten taloudellisten suhteiden avoimuuden. Direktiivi edellyttää pitämään erillistä kirjanpitoa sellaisissa yrityksissä, joille on uskottu yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvän palvelun tuottaminen perustamissopimuksen 106 artiklan 2 kohdan mukaisesti ja myönnetty kyseistä palvelua varten jossain muodossa valtiontukea ja joilla on muita toimintoja.

Pohjoismaat ja pohjoismaiset sähkömarkkinat

Kaikki pohjoismaiseen sähkön yhteismarkkina-alueeseen kuuluvat neljä maata ovat säätäneet kansallisen järjestelmän sähkönkulutuksen huipputehon varmistamiseksi. Yhteispohjoismaista huipputehoratkaisua on selvitetty Pohjoismaiden ministerineuvoston toimeksiannosta vuodesta 2001 lähtien. Maiden olosuhteiden eroista johtuen selvitystyö ei ole johtanut yhtenäiseen huipputehoratkaisuun. Suomen ja Ruotsin järjestelmävastaaavat kantaverkonhaltijat Fingrid ja Svenska Kraftnät ovat vuonna 2008 sopineet osittain yhtenäisistä menettelytavoista, joilla maiden tehoreserveilla tuotettu sähkö saatetaan markkinoille.

Ruotsissa ensimmäinen tehoreservijärjestelmä otettiin käyttöön vuonna 2001. Nykyisin käytössä oleva järjestelmä perustuu heinäkuussa 2003 voimaan tulleeseen lakiin tehoreservistä (lag om effektreserv 2003:436). Järjestelmävästavaalle kantaverkkoviranomaiselle Svenska Kraftnätille annettiin lailla vastuu enintään 2 000 megawatin suuruisen tehoreservin varmistamisesta. Svenska Kraftnät on tehnyt tehoreservin varmistamiseksi toimijoiden kanssa sopimuksia sekä huippu- tuotantokapasiteetin ylläpitämisestä että sähkönkulutuksen joustosta. Laki antaa Svenska Kraftnätille toimivallan päättää, milloin varattua tehoreserviä otetaan käyttöön sekä myydä tuotettu sähkö markkinoille joko säätösähkömarkkinan tai sähköpörssin päivit-

täismarkkinan kautta. Järjestelmän kustannukset rahoitetaan tasevastaavilta perittävillä maksuilla. Sähkön myynnistä saatavat tulot pienentävät järjestelmästä aiheutuvia kustannuksia. Ruotsin tehoreservijärjestelmä on määräaikainen. Laki on voimassa 15 päivään maaliskuuta 2011. Ruotsin hallitus on antanut esityksen lain jatkamisesta 15 päivään maaliskuuta 2020 saakka. Lakiesityksen mukaan Svenska Kraftnät hankkisi edelleen tehoreservit. Tehoreservin määrä olisi kauden alussa enintään 1 750 megawattia ja kauden lopussa vuonna 2020 enintään 750 megawattia. Sähkönkulutuksen joustoon kykenevien resurssien osuuden tulisi olla kauden alussa vähintään 25 % ja kauden lopussa 100 % tehoreservin määrästä. Esitystä on perusteltu asteittaisella siirtymisellä markkinaehtoiseen ratkaisuun tehotasapainon ylläpidossa.

Norjassa kantaverkkoyhtiö Statnettillä on energialain (lov om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. 1990 nr. 50; energiloven) nojalla annettuun järjestelmävästavauteen koskevaan, Norjan vesistö- ja energiahallituksen määräykseen (forskrift om systemansvar 2004 nr. 1532) perustuva velvoite tarjota riittävästi huippukapasiteettia säätösähkömarkkinoiden ylössäätöön. Tätä varten on perustettu säätösähköoptiomarkkina, jossa lyhytaikaisilla sopimuksilla varmistetaan riittävä reservi. Järjestelmässä Statnett arvioi, tarvitaanko säätösähkömarkkinalla enemmän kapasiteettia kuin sitä markkinaperusteisesti olisi tarjolla ja kerää tarjouksia sähköntuottajilta ja -käyttäjiltä. Tarjouksia voidaan jättää sekä sähköntuotannosta että sähkönkulutuksen joustosta. Sopimuksessa option myyjä sitoutuu antamaan tarjouksia säätösähkömarkkinoille. Norjan teho-optiojärjestelmä vaikuttaa pohjoismaisiin sähkömarkkinoihin siten, että kapasiteettia siirtyy sähköpörssin päivittäismarkkinoilta säätösähkömarkkinoille. Tällöin päivittäismarkkinoiden hinta nousee ja se kannustaa lämpövoiman tuottajia lisäämään tarjontaa päivittäismarkkinoille. Tämä pienentää vesivoiman tuotantoa Norjassa ja parantaa tehotilannetta Norjassa. Järjestelmä on yksinkertainen toteuttaa lähes täysin vesivoimaan perustuvassa tuotantojärjestelmässä. Teho-optiojärjestelmä on otettu käyttöön vuoden 2005 alussa.

Tanskan sähkötoimituslaissa (lov om elforsyning 2006 nr. 1115) säädetään järjestelmävastaaville kantaverkonhaltijoille kattava vastuu toimitusvarmuuden ylläpidosta ja koko sähköjärjestelmän toimivuudesta.

2.3 Nykytilan arviointi

Tulevina vuosina pohjoismaiset ja eurooppalaiset sähkömarkkinat integroituvat yhä tiiviimmin keskenään. Yhtenäisillä ja hyvin toimivilla sähkön sisämarkkinoilla sähkön siirrot rajojen yli osaltaan vahvistavat sähkön toimitusvarmuutta. Sähkön sisämarkkinoilla on kuitenkin lähtökohtana, että kukin jäsenvaltio kantaa omalta osaltaan vastuuta energiattävyydestä ja sähköntuotantokapasiteetin rakentamisesta. Viime kädessä jokainen jäsenvaltio on vastuussa sähkön riittävydestä alueellaan.

Suomessa käytettävissä oleva sähköntuotantokapasiteetti on nykyisin merkittävästi pienempi kuin ennakoitu sähkönkulutuksen huippu. Sähköntuotannon ja -kulutuksen välinen tehotasapaino on Suomessa lisäksi selvästi huonompi kuin useimmissa muissa EU-maissa. Negatiivinen tehotasapaino altistaa Suomen sähkömarkkinat sähköntuonnin häiriöille. Siirtomahdollisuus naapurimaista Suomeen on 3 850 megawattia talvikaudella 2010—2011 ja 4 650 megawattia talvikaudella 2011—2012. Tilanne, jossa sähköntuonti keskeytyisi pelkästään Venäjältä tai Ruotsista, ei vielä yksinään aiheuta suurta ongelmaa sähkön riittävyden suhteen, mutta jos sähköntuonti keskeytyisi samanaikaisesti niistä molemmista, tehovajauksen riski olisi jo merkittävä. Tällainen tilanne arvioidaan kuitenkin harvinaiseksi ja lyhytkestoiseksi.

Sähköntuotannon kireän tehotasapainon vuoksi ylläpidetylle tehoreservijärjestelmälle edellytykset luoneen määräaikaisen lain voimassaolo päättyy 28 päivänä helmikuuta 2011. Lakiin pohjautuen on ylläpidetty 600 megawatin suuruista sähköntuotannon tehoreserviä vuosina 2006—2011.

Vuonna 2008 eduskunnalle selontekona annetussa hallituksen pitkän aikavälin ilmastoto- ja energiastategiassa on linjattu, että Suomen sähkönhankinta tulee ensisijaisesti perustaa omaan sähköntuotantokapasiteettiin ja että oman tuotantokapasiteetin tulee pystyä kattamaan huipun aikainen kulutus sekä

mahdolliset tuontihäiriöt. Työ- ja elinkeinoministeriön asettama työryhmä on keväällä 2010 arvioinut, että Suomen sähköntuotantokapasiteetti ei riitä kattamaan arvioitua talvikauden huippukulutusta vuosina 2010—2012. Sähköjärjestelmämme tehovajauksen arvioidaan olevan noin 2 000 megawattia talvikaudella 2011—2012. Tilanne saattaa heikentyä lisää talvikaudella 2012—2013.

Suomen sähköjärjestelmän tehotasapaino paranee merkittävästi, kun rakenteilla oleva viides ydinvoimalaitosyksikkö valmistuu ja otetaan käyttöön vuonna 2013. Sen jälkeen tehotasapaino on työ- ja elinkeinoministeriön työryhmän arvion mukaan lähes pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastategiassa asetetun tavoitteen mukainen. Vuoden 2013 jälkeenkin on odotettavissa muutoksia tehotasapainoon. Jatkossa kapasiteetista yhä suurempi osa on tuotannoltaan joustamatonta ydinvoimaa sekä tuulivoimaa, jonka käytettävyydestä huippukulutuksen aikana ei ole varmuutta. Tämä sekä jatkuva tasainen sähköntuonti Venäjältä heikentävät muun kotimaisen sähköntuotantokapasiteetin toimintaedellytyksiä.

Suomessa on joukko vähäisessä käytössä olleita lämpövoimalaitosyksiköitä, jotka eivät ole pystyneet toimimaan sähkömarkkinoilla markkinaehtoisesti ja, joita niiden omistajat eivät ole viime vuosina tarvinneet omaan käyttöönsä. Vähäisen käyttötarpeen vuoksi kilpailulle avatut sähkömarkkinat eivät pysty takaamaan näille alhaisen käyttöasteen voimalaitoksille riittävää tuottoa kattamaan laitojen ylläpidon ja määräaikaishuollot. Kolme tällaista yksikköä on kuulunut nykyisin voimassa olevaan tehoreservijärjestelmään. Poistumassa on vanhaa säätökykyistä lauhdetuotantokapasiteettia, jonka poistumista voimassa olevan määräaikaisen tehoreservijärjestelmän päätyminen sekä kiristyvät ympäristövaatimukset jouduttavat.

Huippukulutuskauden tarpeisiin vastaavan uuden tuotantokapasiteetin rakentaminen markkinaehtoisesti Suomeen on varsin epätodennäköistä. Voimalaitosten rakentamisprojektit kestäisivät joka tapauksessa joitakin vuosia.

Sähköjärjestelmän tehovajaustilanteessa ei ole mahdollista erotella oman sähkönhankintansa kattavasti hoitaneita sähkönkäyttäjistä niistä sähkönkäyttäjistä, joiden sähkötoimitajat eivät pysty vastaamaan toimitussi-

toumuksistaan. Jos tehovajauksen johdosta jouduttaisiin rajoittamaan sähkönkäyttöä, kohdistuisivat rajoitukset elintärkeitä toimintoja lukuun ottamatta kaikkiin niihin sähkönkäyttäjiin, joilla ei ole riittävää varavoimaa käytössä. Sähkönkäytön rajoittamisesta aiheutuisi yhteiskunnalle, elinkeinoelämälle ja kuluttajille mittavat kustannukset.

Suomen sähköjärjestelmän suuri tehovajaus tulevana talvina sekä siitä aiheutuva voimakas riippuvuus naapurimaista tapahtuvasta sähköntuonnista asettavat vahvan perusteen sähköntuotannon ja kulutuksen välisen tehoreservijärjestelmän jatkamiselle. Tehoreservijärjestelmän jatkamisella vähennettäisiin merkittävästi riskiä joutua rajoittamaan sähkönkulutusta tuontihäiriötilanteessa.

Voimassa olevaa tehoreservijärjestelmää on arvosteltu sen vuoksi, että tehoreservikelpoisten voimalaitosten vaatimukset on rajattu liian tiukasti. Järjestelmän piiriin ei voida liittää voimalaitoksia, joiden käyttötarkoitus on muuttunut vuosien 2004—2006 jälkeen ja jotka voisivat ominaisuuksiltaan soveltua hyvin tehoreservikäyttöön. Edelleen on kritisoitu sitä, että järjestelmään ei ole mahdollista tarjota sähkönkulutuksen joustoon kykeneviä resursseja. Tiukoista kriteereistä johtuneen vähäisen tarjonnan on arvioitu kasvattaneen tehoreservijärjestelmän kustannuksia. Sähköjärjestelmän tehotaseessa tapahtuu merkittävä muutos viidennen ydinvoimalaitosyksikön käyttöön oton jälkeen. Siinä vaiheessa olisi perusteltua arvioida tehoreservin tarve uudelleen. Nämä seikat puoltavat nykyisen tehoreservijärjestelmän uudistamista.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Esityksen tavoitteet

Esityksen tavoitteena on sähkön toimitusvarmuuden turvaamiseksi luoda edellytykset sähköntuotannon ja -kulutuksen välistä tasapainoa varmistavan tehoreservin ylläpitämiselle Suomessa sähköjärjestelmän kireiden tehotilanteiden varalta. Esityksen tavoitteena on pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastategiassa asetetun tavoitteen mukaisesti pyrkiä varmistamaan, että Suomen oma sähköntuotantokapasiteetti pystyy kattamaan huipun aikaisen kulutuksen ja mahdolliset tuontihäi-

riöt. Ehdotetulla lailla korvattaisiin nykyinen päättymässä oleva määräaikainen tehoreservilainsäädäntö pysyvällä lainsäädännöllä. Samalla uudistettaisiin nykyisessä tehoreservilainsäädännössä ja -järjestelmässä havaittuja puutteita.

Tehoreservikapasiteetin tarve ehdotetaan arvioitavaksi määräajoin kulloinkin ennakoitun sähköntuotannon ja -kulutuksen välisen tasapainon perusteella. Tehoreservin tarpeen ja määrän arvioinnin perusteena olisi nykyisen hyvän toimitusvarmuuden tason säilyttäminen jatkossakin. Lisäksi pyritään lisäämään tehoreservin tarjontaa ja tehostamaan sen hankintaa voimassa olevaan järjestelmään verrattuna, jotta järjestelmän kustannustehokkuus paranisi.

Esityksellä pyritään vähentämään riskiä siitä, että sähköjärjestelmän tehotasapainon ylläpitämiseksi jouduttaisiin turvautumaan sähkönkulutuksen rajoittamiseen. Tehoreservin ylläpitoa koskevan järjestelmän vaikutukset sähköntarjontaan sekä sähköntarjontaan pyritään rajoittamaan mahdollisimman vähäisiksi, kuitenkin ottaen huomioon järjestelmän tavoitteena oleva sähköntoimitusvarmuuden lisääminen.

3.2 Toteuttamisvaihtoehdot

Esityksen valmistelun yhteydessä on tarkasteltu useita erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja sähköjärjestelmän kiristymässä olevaan tehotilanteeseen varautumiseksi. Lisäksi on hyödynnetty voimassa olevan tehoreservijärjestelmän valmistelusta ja soveltamisesta saatuja kokemuksia.

Sähköntarjontaan ja tarjontaan perustuvilla avoimilla sähkömarkkinoilla markkinoilta tuleva hintasignaali ohjaa sähköntuottajien investointipäätöksiä. Oletuksena on, että markkinoiden tulisi antaa riittävä hintasignaali myös lyhytaikaiseen käyttöön tarkoitettujen huippukapasiteetti-investointien toteuttamiselle. Suomen nykyinen sähköntuotannon ja -kulutuksen välinen tehotasapaino kuitenkin osoittaa, että ainakaan lähivuosina ei ole pelkästään markkinaehtoisesti toimien mahdollista saavuttaa pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastategian tavoitetta, jonka mukaan Suomen oman sähköntuotantokapasiteetin tulisi pystyä kattamaan huipun aikainen kulutus ja mahdolliset tuontihäiriöt.

Poikkeusoloihin varautumista sääntelevä huoltovarmuuslainsäädäntö ei sovellu havaitun tehotasapainon ylläpitoa koskevan riskin poistamiseen, koska tässä tapauksessa on kysymys varautumisesta sähköjärjestelmän kannalta säännönmukaisiin riskeihin.

Sähkömarkkinalain 35 §:n mukaista uuden tuotantokapasiteetin tarjouskilpailua koskevan säännöksen soveltaminen edellyttäisi, että käytettävissä olisi huomattavasti pitempi ajanjakso tarpeellisten investointien toteuttamiseksi. Kyseinen säännös on myös tarkoitettu viimeiseksi keinoksi taata sähkön saanti sellaisessa tilanteessa, jossa sähkömarkkinat toimivat erittäin heikosti. Tämän vuoksi kynnys säännöksen käytölle on oltava erittäin korkea. Näköpiirissä ei ole sellaista tilannetta.

Erilaisia tehoreservijärjestelmän variaatioita voidaan periaatteessa soveltaa huipputehon varmistamiseen nykyisen sähkömarkkinamallin mukaisissa olosuhteissa. Voimassa oleva järjestelmä on ollut käytössä noin neljä vuotta, ja se on osoittautunut käytännössä toimivaksi ratkaisuksi. Ennen voimassa olevan järjestelmän perustamista valmisteltiin pitkälle ns. hidasta varakapasiteettia koskeva tehoreservijärjestelmä. Hallitus antoi syksyllä 2002 eduskunnalle sitä koskevan esityksen 114/2002 vp. laiksi sähkömarkkinalain muuttamisesta. Eduskunta ei kuitenkaan ehtinyt käsitellä esitystä ennen kevään 2003 vaaleja, jolloin lakiesitys raukesi. Esitystä arvosteltiin erityisesti sähköntuottajien taholta, koska viranomaisen roolia pidettiin järjestelmässä liian suurena ja järjestelmää epäiltiin käytettävän sähkön markkinahintojen leikkaamiseen. Hidasta reserviä koskevaan järjestelmään kohdistunut kritiikki pyrittiin sittemmin ottamaan huomioon nykyisessä tehoreservijärjestelmässä.

Investointeja huippukulutuksen aikana käytettävissä olevaan sähköntuotantokapasiteettiin voidaan kannustaa myös erilaisilla kapasiteettimarkkinajärjestelmillä. Kapasiteettimarkkina voi olla osa sähkömarkkinaa ja se voidaan toteuttaa eri tavoilla. Kapasiteettiinvestointeja voidaan edistää esimerkiksi kapasiteettimaksuilla. Kapasiteettimaksuihin perustuvissa järjestelmissä kapasiteetista maksetaan erillinen korvaus, vaikka se ei osallistuisikaan energian tuotantoon. Kapasiteettivelvoitteeseen perustuvissa järjestelmissä

sä sähkönmyyjille asetetaan velvoite hankkia tietty määrä heidän ennustetun huippukysyntänsä ylittävää reservikapasiteettia. Sähköntuottajat ja -myyjät voivat käydä kauppaa kapasiteetista erityisellä markkinalla. Järjestelmässä täytyy määrittää vaadittavan reservikapasiteetin suuruus ja seuraamus, mikäli velvoitetta ei noudateta. Kapasiteettimarkkinan perustuvan järjestelmän käyttöönottoaminen edellyttäisi nykyisen pohjoismaisen sähkömarkkinamallin muuttamista. Sähköntuottajien keskinäisen kapasiteettijärjestelmän perustaminen ei ole mahdollista kilpailulainsäädännön sisältämän horisontaalisen yhteistyön kiellon vuoksi.

Yhteispohjoismaista ratkaisua huipputehokysymyksen ratkaisemiseksi on selvitetty Pohjoismaiden ministerineuvoston toimeksiannosta vuodesta 2001 lähtien. Maiden olosuhteiden eroista johtuen selvitystyö ei ole johtanut yhtenäiseen huipputehoratkaisuun eikä yhteispohjoismainen ratkaisu näytä lähi-vuosina todennäköiseltä.

Lisäksi on selvitetty mahdollisuuksia hyödyntää sähkönkulutuksen joustoa osana tehoreservinä. Sähkönkulutuksen jousto tasapainottaa osaltaan sähkön kysyntää ja tarjontaa hintasignaalien ohjaamana. Sen hyödyntäminen tehoreservinä lisäisi myös tehoreserviin tarjottavien resurssien kilpailua ja toisi siten kustannussäästöjä järjestelmään. Sähkönkulutuksen jouston hyödyntäminen tehoreservinä saattaa toisaalta siirtää sähkönkulutuksen joustoon kykeneviä kohteita sähkömarkkinoilta tehoreserviin. Tällainen siirtymä vähentäisi markkinaperusteisesti toimivaa sähkönkulutuksen jouston potentiaalia.

Valmistelutyön aikana tarkastelluista vaihtoehdoista nykyisen, toimivaksi ratkaisuksi osoittautuneen, tehoreservijärjestelmän jatkaminen arvioidaan parhaaksi ja riittävän nopeasti toteutettavissa olevaksi vaihtoehdoksi. Järjestelmän kustannustehokkuutta voidaan lisäksi parantaa hyödyntämällä osaa sähkönkulutuksen jouston potentiaalista tehoreservinä.

3.3 Keskeiset ehdotukset

Nykyinen määräaikaiseksi tarkoitettu, 28 helmikuuta 2011 päättyvä tehoreservijärjestelmä ehdotetaan korvattavaksi pysyväisluonteisella järjestelmällä. Tehoreservikapaa-

siteetin tarve ja määrä arvioitaisiin määräajoin vähintään neljän vuoden välein.

Esityksen mukaan tehoreserviksi olisi jatkossa mahdollista tarjota nykyisestä järjestelmästä poiketen muutakin sähköntuotantokapasiteettia kuin poistumisuhan alaisia laudevoimalaitoksia. Lisäksi sähkönkulutuksen joustoon kykeneville toimijoille ehdotetaan mahdollisuutta osallistua tehoreservijärjestelmään.

Kulloinkin tarvittava tehoreservinä toimiva sähköntuotantokapasiteetti tai sähkönkulutuksen joustoon kykenevä kuorma ehdotetaan hankittavaksi tarjouskilpailumenettelyn kautta. Energiamarkkinaviraston tehtävänä olisi tarvittavan tehoreservin tarpeen ja määrän arviointi sekä tarvittaessa tarjouskilpailun järjestäminen kapasiteetin hankkimiseksi tehoreservijärjestelmään.

Tehoreservijärjestelmä muodostaisi julkisen palvelun velvoitteeseen perustuvan järjestelmän, jossa järjestelmään tarjottujen voimalaitosyksiköiden sekä sähkönkulutuksen joustoon kykenevien resurssien haltijat vastineeksi korvauksesta sitoutuisivat tehoreservin käyttösopimuksessa varmistamaan kyseisten yksiköiden ja resurssien käyttövalmiuden sekä käyttämään niitä järjestelmän sääntöjen edellyttämällä tavalla.

Tavoitteena olisi, että voimalaitoksen haltijat pitäisivät järjestelmään kuuluvat voimalaitosyksikkönsä talvikaudella 1 joulukuuta ja 28 helmikuuta välisenä aikana sellaisessa valmiudessa, joka mahdollistaisi yksiköiden sähköntuotannon verkkoon enintään 12 tunnin kuluessa siitä, kun niiden tuottamaa sähköä nähdään tarvittavan markkinoilla. Voimalaitosyksikön käynnistyspäätös tulisi tehdä joko sähkömarkkinoille tehdyn tarjouksen hyväksymisen johdosta tai voimalaitosyksikön järjestelmävastuuseen määrättyltä kantaverkonhaltijalta saaman käynnistyskehotuksen perusteella. Myös sähkönkulutuksen joustoon kykenevien resurssien haltijoiden edellytettäisiin toimivan vastaavin periaattein.

Tehoreservijärjestelmän käytännön ylläpitotehtävä ehdotetaan annettavaksi sähkömarkkinalain 16 §:n mukaiseen järjestelmävastuuseen määrätyn kantaverkonhaltijan tehtäväksi. Järjestelmävastuuseen määrätty kantaverkonhaltija vastaisi myös järjestelmän

toimintaan liittyvien menettelytapojen ja sääntöjen valmistelusta.

Järjestelmän kustannukset rahoitettaisiin sähköjärjestelmän ja kantaverkon hyödyntämiseen perustuvilla, sähkönkulutukselle kohdistettavilla erillisillä maksuilla, joita järjestelmävastuuseen määrätty kantaverkonhaltija olisi oikeutettu keräämään siirtopalveluiden käyttäjiltä.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Taloudelliset vaikutukset sähkölaitosyrityksille

Tehoreservikapasiteetin hankinnasta arvioidaan syntyvän vuosittain kuluja noin 1—5 miljoonaa euroa hankittavaa 100 megawattia kohden. Tehoreservin ylläpidon vuotuiset kustannukset arvioidaan noin 6—30 miljoonaksi euroksi, jos tehoreservin suuruus olisi noin 600 megawattia. Vuonna 2009 tehoreservijärjestelmän ylläpitokustannukset ovat olleet noin 2 miljoonaa euroa 100 megawattia kohden eli yhteensä noin 13,5 miljoonaa euroa vuodessa. Kustannusten määrään vaikuttaa voimalaitosten haltijoiden tekemien tarjousten suuruus sekä järjestelmään tarjottujen voimalaitosten lukumäärä. Sähkönkulutuksen joustoon osallistumisen järjestelmään arvioidaan pienentävän järjestelmän kustannuksia.

Tehoreservin ylläpidosta voimalaitosyksikön haltijalle maksettava korvaus määräytyisi lähtökohtaisesti voimalaitoksen haltijan tekemän tarjouksen perusteella. Korvaus ei saisi ylittää sitä, mikä on tarpeen tehoreservin käyttösopimuksessa asetettujen velvoitteiden täyttämistä aiheutuvien kustannusten kattamiseksi, kun otetaan huomioon tähän liittyvät tulot ja velvoitteen täyttämistä saatava kohtuullinen tuotto. Vaihtoehdossa, jossa laitokset suljettaisiin lopullisesti, voimalaitosten haltijoille aiheutuisi alasajo- ja purkukustannuksia.

Järjestelmävastuuseen määrättylle kantaverkonhaltijalle järjestelmän hoitamisesta aiheutuneet kustannukset katettaisiin siirtopalveluiden käyttäjiltä kerättävällä erillisellä

maksulla. Maksuun voisi sisältyä myös koh- tuullinen korvaus järjestelmän hoitamisesta.

Tehoreservin ylläpitoa koskevan järjestel- män vaikutukset sähkön tarjontaan sekä säh- kön markkinahintaan on pyritty rajoittamaan mahdollisimman vähäisiksi. Järjestelmää ei ole tarkoitettu käytettäväksi sähkön markki- nahintojen alentamiseen. Järjestelmään kuu- luvien voimalaitosten markkinoille tarjoama sähköntuotanto kuitenkin voisi loiventaa mahdollisia, tehotasapainon äkillisistä muu- toksista aiheutuvia sähkönhintapiikkejä. Tä- mä vähentäisi näissä harvoissa tilanteissa muiden sähköntuottajien saamia myyntitulo- ja. Järjestelmän vaikutukset sähkön markki- nahintaan jäisivät vähäisiksi. Tämän vuoksi järjestelmän ei myöskään arvioida vähentä- vän halukkuutta investoida uuteen sähköntu- otantokapasiteettiin. Uutta huippuvoima- kapasiteettia ei muutoinkaan ole toteutettu viime vuosina markkinalähtöisesti.

Taloudelliset vaikutukset sähkönkäyttäjille

Järjestelmän vuosikustannukset tasaisesti kaikelle Suomessa kulutetulle sähkölle jaet- tuna olisivat noin 0,007—0,033 senttiä kilo- wattitunnilta. Tämä olisi noin 0,5—2,5 pro- millea pienkuluttajan maksamasta sähkön kokonaishinnasta.

Esitetyllä järjestelmällä ei ole tarkoitus vaikuttaa sähkön markkinahintaan. Tämän vuoksi esityksen vaikutukset sähkönkäyttäjien sähköenergiasta maksamaan hintaan jäisi- vät vähäisiksi. Järjestelmän arvioidaan loi- ventavan silloin tällöin korkeita sähkönhinta- piikkejä. Sillä ei kuitenkaan arvioida olevan suurta merkitystä sähkönkäyttäjien sähkö- energiastaan maksamaan vuosikustannuk- seen.

Esitys toisi sähkönkulutuksen joustoon ky- keneville toimijoille mahdollisuuden tarjota irtikytkettäviä kuormia tehoreservijärjestel- mään. Tästä syntyisi jonkin verran lisätuloja tällaisille toimijoille. Sähkönkulutuksen jous- ton hyväksymisessä osaksi tehoreservijärjes- telmää on kyse valinnasta markkinaehtoisen sähkönkulutuksen jouston kautta ja teho- reservijärjestelmän kautta tulevien hyötyjen välillä. Nykytiedon perusteella ei ole mah- dollista esittää arviota, missä määrin sähkön-

kulutuksen joustoa tarjottaisiin tehoreservi- järjestelmään.

Kansantaloudelliset vaikutukset

Esityksellä ei itsessään arvioida olevan merkittäviä kansantaloudellisia vaikutuksia. Järjestelmän vaihtoehtoiskestannuksena voi- daan kuitenkin pitää niitä kustannuksia, jotka ilman esitettyjä toimenpiteitä aiheutuisivat yhteiskunnalle, elinkeinoelämälle ja kulutta- jille sähkönkäytön rajoittamisesta mahdolli- sessa tehovajaustilanteessa. Nämä kustan- nukset olisivat mittavat ja ylittäisivät monin- kertaisesti järjestelmän kustannusvaikutukset sekä vaikutukset sähkönmarkkinahintaan.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimin- taan

Esityksellä ei ole merkittäviä vaikutuksia viranomaisten toimintaan.

Tarvittavan tehoreservin arvioinnin ja teho- reservijärjestelmään liittyvän tarjouskilpailun järjestäminen lisäisi Energiamarkkinaviras- ton hallintotyötä nykyiseen verrattuna. Näitä toimia toteutettaisiin kuitenkin kahden tai neljän vuoden välein, minkä vuoksi tarvitta- van hallintotyön lisäys vaihtelisi vuosittain. Esityksen arvioidaan aiheuttavan Energia- markkinavirastolle lisätyötä keskimäärin yh- destä kahteen henkilötyökuukautta vuodessa. Hallituksen esityksestä aiheutuva lisätyön määrä olisi Energiamarkkinavirastolle niin vähäinen, ettei sillä ole budjettitaloudellisia vaikutuksia. Energiamarkkinavirasto perisi esityksen mukaisesta sääntöjen ja ehtojen vahvistamisesta valtion maksuperustelain (150/1992) mukaisen suoritemaksun.

Energiamarkkinaviraston tehoreservin han- kintapäätöksien osalta olisi esityksen mukaan mahdollista hakea oikeusturvaa julkisia han- kintoja koskevan menettelyn mukaisesti. Tehoreservin hankintaa koskevien päätösten johdosta saattaisi aiheutua yksittäisiä lisäta- pauksia markkinaoikeuden käsiteltäväksi. Koska tehtävien hankintapäätösten aikaväli olisi kahdesta neljään vuotta, arvioidaan eh- dotuksesta tuomioistuinlaitokselle mahdolli- sesti aiheutuvan lisätyön määrän olevan enimmillään kahdesta neljään henkilötyö- kuukautta vuodessa.

4.3 Ympäristövaikutukset

Lakiehdotuksilla ei olisi merkittäviä ympäristövaikutuksia nykytilaan verrattuna, koska järjestelmään tulevia voimalaitosyksiköitä käytettäisiin sähköntuotantoon todennäköisesti vain muutama vuorokausi vuodessa. Järjestelmään kuuluvilta voimalaitosyksiköiltä edellytettäisiin myös voimassa olevia ympäristölupia.

Järjestelmään kuuluvien voimalaitosyksiköiden tuottaman sähkön voidaan arvioida korvaavan osaksi muualla Pohjoismaisissa tai Saksassa kivihiililauhutuslaitoksissa tuotettua sähköä. Ehdotus ei vaikuttaisi Euroopan yhteisön tasolla hiilidioksidipäästöjen kokonaismäärään, koska järjestelmään kuuluville voimalaitoksille ei myönnettäisi tähän tarkoitukseen lisää päästöoikeuksia. Voimalaitosten olisi ostettava mahdollisesti tarvitseman- sa lisäpäästöoikeudet markkinoilta.

4.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Vaikutukset sähkön toimitusvarmuuteen

Esityksellä pyritään varmistamaan vähintään noin 600 megawatin tehoreservi Suomen sähköjärjestelmään siihen saakka, kunnes viides ydinvoimalaitosyksikkö otetaan käyttöön. Tämän jälkeen tehoreservin tarve ja sen määrä arvioitaisiin uudelleen.

Esityksellä pyritään varmistamaan, että määräraikaisen tehoreservijärjestelmän päätymisen seurauksena sähköntuotantokapasiteettiimme ei tulisi merkittävää vähennystä tilanteessa, jossa oma kapasiteettiimme ei enää riitä kattamaan huippukulutusta. Tehoreservijärjestelmästä luopuminen kokonaan saattaisi johtaa siihen, että Suomen sähköjärjestelmän tehovaje saattaisi kasvaa jopa 2 500 megawattiin talvella 2011—2012. Tämä määrä vastaa noin 17 prosenttia toistaiseksi korkeimmasta mitatusta sähkönkulutushuipusta.

Ehdotuksella varmistettaisiin lisäksi, että järjestelmässä mukana oleva kapasiteetti on talvikaudella nopeassa käynnistysvalmiudessa ja tekee säännöllisesti tarjouksia markkinoille. Tällöin mahdollisen nopean sähkön- tuotannon ja -kulutuksen välisen tasapainon muutoksen, kuten pakkasen vuoksi kasvaneen kysynnän, voimalaitosten vikaantumisen

sen tai sähköntuonnin rajoituksen, vaikutukset sähköntarjontaan ja markkinahintaan pehmenisivät. Jos kyseistä kapasiteettia ei olisi käytettävissä kuvatuissa tilanteissa, voisi markkinahinta nousta nopeasti erittäin korkealle tasolle, kuten välillä on tapahtunut. Ehdotettu järjestelmä myös nostaisi vakavan tehopulan syntymisen kynnystä ja vähentäisi siten riskiä joutua sähköjärjestelmän teho- tasapainon ylläpitämiseksi rajoittamaan sähkön käyttöä.

Työllisyysvaikutukset

Tehoreservilaitosten käyttövalmiuden ylläpito työllistäisi muutamien voimalaitosyksiköiden käyttöhenkilöstön sekä välillisesti yksikön toimintaan liittyvien tukitoimintojen tuottajatahoja. Työllisyysvaikutusten arvioidaan olevan enimmillään muutamia kymmeniä henkilötyövuosia.

5 Asian valmistelu

Työ- ja elinkeinoministeriö asetti kesäkuussa 2009 työryhmän selvittämään määrä- aikaisen tehoreservijärjestelmän jatkoa ja kehittämistarpeita. Sähkötehotyöryhmä ehdotti maaliskuussa 2010 luovuttamassaan raportissa määräraikaisen tehoreservijärjestelmän jatkamista ja sen kehittämistä eräiltä osin.

Työ- ja elinkeinoministeriö järjesti touko- kuussa 2010 lausuntokierroksen työryhmän raportista. Lausunnoissa pyydettiin erikseen ottamaan kantaa tehoreservijärjestelmästä syntyvien kustannusten kohdistamiseen sähköntuotannon ja -kulutuksen välillä, tarvittavan rahoituksen keräämisvaihtoehtoihin sekä keinoihin turvata riittävä tehoreserviksi tarjottavan kapasiteetin määrä.

Lausunnon työryhmän loppuraportista antoivat Energiemarkkinavirasto, Huoltovarmuuskeskus, Elinkeinoelämän Keskusliitto ry, Energiateollisuus ry, järjestelmä vastaava kantaverkonhaltija Fingrid Oyj, Ekoenergo Oy, Fortum Oyj, Nokian Lämpövoima Oy, Pohjolan Voima Oy sekä Suomen EIfi Oy.

Lausunnonantajien mielipiteet tehoreservijärjestelmän jatkamisen tarpeesta, järjestelmästä syntyvien kustannusten kohdistamisesta ja keräämisestä sekä sähkönkulutuksen jouston mukaan ottamisesta tehoreservijärjestelmään vaihtelivat. Mahdollista tarjous-

menettelyä reservikapasiteetin hankkimiseksi ei vastustettu yhdessäkään lausunnossa. Annetuista lausunnoista on laadittu ministeriössä yhteenveto.

Hallituksen esitys on valmisteltu työ- ja elinkeinoministeriössä virkatyönä. Esitys perustuu keskeisiltä periaatteiltaan lausuntokierroksella olleeseen työ- ja elinkeinomis-

terion asettaman työryhmän ehdotukseen. Lausuntokierroksella olleita työryhmän ehdotuksia on tarkennettu lausunnoissa esitettyjen näkemysten pohjalta. Valmistelussa on lisäksi hyödynnetty useita kauppaja teollisuusministeriössä aikaisemmin laadittuja selvityksiä ja esityksiä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotuksen perustelut

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. *Lain tarkoitus.* Lain tavoitteena on sähkön toimitusvarmuuden turvaamiseksi luoda edellytykset kansallisille toimille, joilla mahdollistetaan sähköntuotannon ja -kulutuksen välistä tasapainoa varmistavan sähköntuotannon tehoreservin ylläpitäminen Suomen sähköjärjestelmässä. Lailla jatkettaisiin ja kehitettäisiin vuodesta 2006 käytössä ollutta määräaikaista tehoreservijärjestelmää.

Sähköntuotannon ja -kulutuksen välistä tasapainoa varmistavan tehoreservin ylläpitämiseksi ylläpidettäisiin sähköntuotannon ja -kulutuksen välisen tasapainon tilan edellyttämässä tarkoituksenmukaisessa laajuudessa julkisen palvelun velvoitteeseen perustuvaa järjestelmää, johon voimalaitosten ja sähkönkulutuksen joustoon kykenevien kohteiden haltijat voisivat korvausta vastaan tarjota vaatimukset täyttäviä voimalaitosyksiköitään ja sähkönkulutuskohteitaan. Vastineeksi korvauksesta järjestelmään tarjottujen yksiköiden haltijat sitoutuisivat tehoreservin käyttösopimuksessa varmistamaan kyseisten yksiköiden käyttövalmiuden ja käyttämään kyseisiä yksiköitä järjestelmän sääntöjen edellyttämällä tavalla.

Kulloinkin tarvittava tehoreservinä toimiva sähköntuotantokapasiteetti tai sähkönkulutuksen joustoon kykenevä kuorma hankittaisiin tarjouskilpailumenettelyn kautta. Energiamarkkinaviraston tehtävänä olisi tarvittavan tehoreservin tarpeen ja määrän arviointi sekä tarvittaessa tarjouskilpailun järjestäminen kapasiteetin hankkimiseksi tehoreservijärjestelmään.

Pykälän 2 momentin mukaan tehoreservin hankinta olisi pyrittävä järjestämään siten, että tehoreservijärjestelmään valikoituvat parhaiten tehoreserviksi soveltuvat voimalaitosyksiköt ja sähkönkulutuksen joustoon kykenevät kohteet ja että tehoreservijärjestelmä toteutetaan taloudellisesti ja suunnitelmallisesti mahdollisimman tarkoituksenmukaisena kokonaisuutena ympäristönäkökohdat huomioon ottaen. Pykälän 2 momentti olisi suosituksenluontoinen. Tarkoituksena on kiinnit-

tää huomiota tehoreservin hankinnan toteuttamisen aiheuttamiin kustannuksiin sähköjärjestelmässä. Hankinnan yksityiskohtien tarkoituksenmukaisin järjestämistapa jäisi kuitenkin hankinnan toteuttamisesta vastuussa olevan Energiamarkkinaviraston harkintavaltaan ja vastuulle.

2 §. *Tehoreservinä toimivan yksikön käyttövalmius.* Tehoreservinä toimivat voimalaitosyksiköt ja sähkönkulutuskohteet tulisi pitää tehoreservin käyttösopimuksen voimassaoloaikana valmiudessa, joka mahdollistaisi niiden käyttöönoton 1 päivän joulukuuta ja 28 päivän helmikuuta välisenä aikana enintään 12 tunnin kuluessa sekä muuna aikana enintään yhden kuukauden kuluessa siitä, kun niiden tuottamaa sähköä tai sähkönkulutuksen joustoa nähdään tarvittavan markkinoilla. Yksiköillä tulisi lisäksi olla valmius käyttösopimuksen voimassaoloajan vähintään 200 tunnin käyttöaikaan täydellä teholla 1 päivän joulukuuta ja 28 päivän helmikuuta välisenä aikana. Yksikön käynnistyspäätös tulisi tehdä joko sähkömarkkinoille tehdyn tarjouksen hyväksymisen johdosta tai järjestelmävastuuseen määrätyn kantaverkonhaltijan antaman käynnistyskehotuksen perusteella.

3 §. *Tehoreservinä toimivan yksikön tuottaman sähkön ja sähkönkulutuksen jouston tarjoaminen markkinoille.* Tehoreservinä toimivien yksiköiden tuottaman sähkön ja sähkönkulutuksen jouston tarjoaminen markkinoille tapahtuisi pääsääntöisesti yksikön haltijan toimesta. Yksiköiden käynnistäminen tapahtuisi joko yksikön haltijan tekemän myyntitarjouksen toteutuessa tai järjestelmävastuuseen määrätyn kantaverkonhaltijan kehotuksesta. Järjestelmävastuuseen määrätty kantaverkonhaltija ei osallistuisi pääsääntöisesti sähkökauppaan tehoreservinä toimivien yksiköiden tuottamalla sähköllä tai sähkönkulutuksen joustolla. Järjestelmävastuuseen määrätty kantaverkonhaltija voisi kuitenkin ostaa järjestelmän piiriin kuuluvien yksiköiden tuottamaa sähköä ja sähkönkulutuksen joustoa sähköjärjestelmää tukevilla sähkökaupoilla eli niin sanotuilla tehokaupoilla.

Tehoreservin ylläpitoa koskevan järjestelmän vaikutukset sähkön tarjontaan markki-

noille sekä sähkön markkinahintaan pyrittäisiin rajoittamaan mahdollisimman vähäisiksi, kuitenkin ottaen huomioon järjestelmän tavoitteena oleva sähkön toimitusvarmuuden lisääminen. Tämän vuoksi ehdotetaan, että tehoreservinä toimivan yksikön tuottaman sähkön ja sähkönkulutuksen jouston markkinoille tarjoamista koskevat säännöt tulisi asettaa siten, ettei niillä perusteettomasti vaikutettaisi sähkön tarjontaan ja sähkön hinnan määräytymiseen markkinoilla. Tämä tavoite huomioitaisiin esimerkiksi tarjoutien rakenteen määrittelyssä. Nimenomaisesti säädettäisiin, että tehoreservinä toimivan yksikön tuottama sähkö ja sähkönkulutuksen jousto olisi tarjottava markkinoille hinnalla, joka ei saisi alittaa raskasta polttoöljyä polttoaineenaan käyttävän lauhdutusvoimalaitoksen muuttuvia kustannuksia, joihin on lisätty tuotantoon tarvittavien päästöoikeuksien arvo. Tämä merkitsisi sitä, että järjestelmän piiriin kuuluvat yksiköt tulisivat voimalaitosten ajojärjestyksessä markkinoille vasta kaupalliselta pohjalta toimivien voimalaitosten jälkeen.

2 luku. Toimet tehoreservin ylläpitämiseksi

4 §. Tehoreservin tarpeen määrittäminen. Pitkäaikaiseksi tarkoitettussa tehoreservijärjestelmässä tehoreservin määrä tulisi määrittää kulloisenkin tarpeen mukaan. Tämän tarpeen arviointi esitetään annettavaksi Energiamarkkinaviraston tehtäväksi. Arviointi tehtäisiin vähintään neljän vuoden välein. Tarvittaessa arviointeja voitaisiin tehdä myös lyhyempää ajanjaksoa varten.

Tehoreservin määrä tulisi mitoittaa siten, että se edistää hyvän sähkötoimitusvarmuuden tason ylläpitämistä sähkönkulutuksen huippujen ja sähköntuonnin häiriöiden aikana. Tehoreservin kulloiseenkin tarpeeseen vaikuttavat tavoiteltava sähkön toimitusvarmuuden taso, sähkön tuotannon ja kulutuksen määrä Suomessa sekä sähkön siirto Suomen ja naapurivaltioiden välillä. Arvioinnissa käytettävän tavoiteltavan toimitusvarmuuden tason määrittelyssä tulisi huomioida eduskunnan ja valtioneuvoston sähkötoimitusvarmuudesta mahdollisesti tekemät poliittiset linjaukset. Huomioon otettavia poliittisia linjauksia olisivat esimerkiksi valtioneuvoston

antamissa energiapoliittisissa selonteissa asetut tavoitteet.

Tehoreservin määrän mitoituksessa tulisi edellisen lisäksi ottaa huomioon toimitusvarmuuden paranemisesta saavutettavat hyödyt verrattuna hyötyjen saavuttamisesta aiheutuviin kustannuksiin. Järjestelmästä aiheutuvat kustannukset tulisi näin ollen myös suhteuttaa saavutettaviin hyötyihin. Tämän vuoksi ehdotetaan lisäkritteriksi, että tehoreservin määrän mitoituksessa tulisi ottaa huomioon tarjolla olevan vaatimukset täyttävän kapasiteetin määrä sekä tehoreservin hankintakustannukset.

Tarvittavan tehoreservin määrä ja sen määrittämisessä käytetyt perusteet tulisi julkaista. Eri intressiryhmillä olisi tällöin mahdollisuus tutustua Energiamarkkinaviraston arvion perusteena käytettyihin oletuksiin sähkön tuotannosta ja kulutuksesta sekä sähkön tuonnista ja viennistä. Mikäli Energiamarkkinaviraston arviointi olisi johtamassa tehoreservin hankintamenettelyn käynnistämiseen, tulisi arvio julkistaa riittävän julkisen keskustelumahdollisuuden varmistamiseksi hyvissä ajoin ennen tehoreservin hankintamenettelyn käynnistämistä.

Energiamarkkinavirasto voisi varsinaista tehoreservin hankintapäätöstä tehdessään perustellusta syystä poiketa aiemmin tekemäänsä tehoreservin määrää koskevasta arvionta. Tämä olisi tarpeen useista syistä. Energiamarkkinavirasto voisi ensinnäkin tarkentaa arviotaan sen julkistamisen jälkeen käydyssä julkisessa keskustelussa mahdollisesti esille tulleiden uusien näkökohtien vuoksi. Toiseksi Energiamarkkinavirasto voisi ottaa huomioon hankintamenettelyn aikana ilmenneet näkökohdat kuten tarjotun kapasiteetin määrä ja sen kustannukset. Hankittavan tehoreservin määrää voitaisiin esimerkiksi pienentää, jos sen hankintakustannukset kohoaisivat suhteettoman suuriksi saavutettaviin hyötyihin verrattuna. Toisaalta oletettua edullisemmiksi osoittautuvien tarjoutien johdosta olisi myös mahdollista kasvattaa hankittavan tehoreservin määrää aikaisempaan arvioon verrattuna tilanteessa, jossa hankittavan tehoreservin määrä olisi alun perin määritetty tavoitteena olevan toimitusvarmuustason turvaavaa tasoa pienemmäksi, koska kustannus-hyötyanalyysissä sen hankintakustannusten on arvioitu kohoavan liian korkeiksi

saavutettaviin toimitusvarmuushyötyihin verrattuna. Hankittavan tehoreservin määrää voitaisiin suurentaa myös siinä tapauksessa, että hankittavan tehoreservin määrä jäisi alle tavoitemäärän, koska ensimmäisen hankinnan ulkopuolelle jäävän yksikön koko johtaisi tavoitteen ylittymiseen.

5 §. Tehoreservin hankinta. Tehoreservin hankintamenettely ehdotetaan toteutettavaksi erillisenä kansallisena hankintajärjestelmänä, joka pantaisiin täytäntöön ehdotetun lain säännösten pohjalta. Tehoreservin hankintamenettely ei siten kuuluisi julkisista hankinnoista annetun lain (348/2007; jäljempänä hankintalaki) eikä vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalveluiden alalla toimivien yksiköiden hankinnoista annetun lain (349/2007; jäljempänä erityisalojen hankintalaki) soveltamisalaan. Tehoreservin hankintamenettelyssä tukeuduttaisiin kuitenkin monelta osin hankintalakien mukaisiin menettelytapoihin. Kuitenkin hankintalakeja sovellettaisiin tehoreservin hankintamenettelyyn suoraan vain niissä tapauksissa, joissa hankintalaeissa oleviin säännöksiin olisi nimenomaisesti viitattu laissa.

Tehoreservin hankinnan järjestäminen ehdotetaan annettavaksi Energiamarkkinaviraston tehtäväksi. Energiamarkkinavirasto ei suorittaisi tehoreservin hankintaa omaa toimintaansa varten, ei solmisi varsinaista hankintasopimusta eikä suorittaisi rahallista vastiketta tehoreserviin hyväksytyt yksikön haltijalle julkisen palveluvelvoitteen täyttämistä. Tehoreservin hankinta ei myöskään täytä kaikilta osin hankintalain 5 §:n 6 kohdassa tarkoitettua palveluja koskevan käyttöoikeussopimuksen oikeuskäytännössä esiintyneitä tunnusmerkkejä. Energiamarkkinaviraston toiminta jäisi näin ollen hankintalain ja erityisalojen hankintalain sekä niiden taustalla olevien julkisia rakennusurakoita sekä julkisia tavara- ja palveluhankintoja koskevien sopimusten tekomenettelyjen yhteensovittamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2004/18/EY ja vesi- ja energiahuollon sekä liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankintamenettelyjen yhteensovittamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2004/17/EY soveltamisalan ulkopuolelle.

Ehdotetun lain 10 §:n mukaan järjestelmävuoteeseen määrätty kantaverkonhaltija tekisi

hankintamenettelyssä tehoreservijärjestelmään hyväksytyt yksikön haltijan kanssa sopimuksen yksikön käytöstä Energiamarkkinaviraston tekemän tehoreservin hankintapäätöksen mukaisesti. Järjestelmävuoteeseen määrätty kantaverkonhaltija maksaisi yksikön haltijalle korvauksen käyttösopimuksen mukaisen julkisen palvelun velvoitteen täyttämistä. Myös järjestelmävuoteeseen määrätty kantaverkonhaltijan toiminta jäisi tältä osin erityisalojen hankintalain soveltamisalan ulkopuolelle, koska erityisalojen hankintalain 6 §:n 6 momentin mukaan energiahuoltoon liittyvät energian tai sen tuottamista varten tarvittavan polttoaineen hankkimiset eivät kuulu lain soveltamisalaan. Vastaavalla tavalla voidaan katsoa mainittua energiaa korvaavan irtikytettävän kuorman hankinnan jäävän erityisalojen hankintalain soveltamisalan ulkopuolelle.

Pykälän 1 momentin mukaan tehoreservinä toimiviksi yksiköiksi voitaisiin hyväksyä vaatimukset täyttäviä voimalaitosyksiköitä ja sähkönkulutuksen joustoon kykeneviä kohteita. Sähkönkulutuksen joustoon kykenevällä kohteella tarkoitettaisiin laissa sähkönkulutuskohdetta, joka pystyisi tehoreservijärjestelmän sääntöjen mukaisesti vähentämään sähkönkulutustaan käyttösopimuksessa sovitun määrän. Sähkönkulutuksen vähentäminen voisi koskea kohteen koko sähkönkulutusta tai osaa siitä. Tällaisia kohteita kutsutaan myös irtikytettäviksi kuormiksi. Sähkönkulutuksen joustoon kykenevät kohteet tarjoaisivat perinteiselle voimalaitoskapasiteetille vaihtoehtoisen tavan varmistaa tehon riittävyyttä tilanteissa, joissa tehoreserviin jouduttaisiin turvautumaan. Kapasiteetin tarjoaminen järjestelmään olisi vaatimukset täyttävien voimalaitosten ja sähkönkulutuksen joustoon kykenevien kohteiden haltijoille vapaaehtoista.

Pykälän 2 momentin mukaan tehoreservin hankinnan tulisi perustua julkistettujen perusteiden pohjalta tapahtuvaan avoimeen menettelyyn. Avoimella menettelyllä tarkoitettaisiin tässä yhteydessä tarjouskilpailua, jossa tehoreservin hankinnan järjestävä Energiamarkkinavirasto julkaisisi hankinnasta tarjouspyynnön ja jossa kaikki halukkaat vaatimukset täyttävät toimittajat voisivat tehdä tarjouksen. Julkisen tarjouspyynnön ohella Energiamarkkinavirasto voisi myös lähettää

tarjouspyyntöjä soveliaiksi katsomilleen toimittajille.

Tehoreservin hankinnassa noudatettaisiin julkisiin hankintoihin sovellettavaa avoimuusperiaatetta. Avoimuusperiaatteen on Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tuomiossa C-324/98, *Telaustria* (Kok. 2000, s. I-10745) katsottu velvoittavan noudattamaan asianmukaista julkisuutta myös hankintadirektiivien ulkopuolella olevien hankintojen tekemisessä. Avoimuusperiaate edellyttää esimerkiksi, että hankintamenettelyä koskevia tietoja ei salata, hankinnasta ilmoitetaan julkisesti, tarjouskilpailun ratkaisemisesta tiedotetaan tarjouskilpailuun osallistuneille ja, että hankintaa koskevat asiakirjat ovat lähtökohtaisesti julkisia. Tehoreservin hankintamenettelyä järjestettäessä tulisi erityisesti huolehtia siitä, että Energiamarkkinaviraston vahvistamat tehoreservin käyttösäännöt sisältyisivät hankintaa koskeviin asiakirjoihin. Avoimuusperiaatteen toteuttamista rajoittavat eräät salassapitotarpeet, jotka on yksilöity viranomaisten toiminnan julkisuutta koskevassa lainsäädännössä.

Energiamarkkinaviraston tulisi laatia tehoreservin hankinnan ehdot sekä järjestää tehoreservin hankinta niiden pohjalta tasapuolisella ja syrjimättömällä tavalla. Tasapuolinen ja syrjimätön kohtelu edellyttää, että tarjousmenettelyn kaikissa vaiheissa ehdokkaita ja tarjoajia kohdellaan samalla tavalla riippumatta sellaisista tekijöistä, jotka eivät liity hankinnan toteuttamiseen. Myös sähköntuotantoa ja sähkönkulutuksen joustoa tulisi käsitellä tasapuolin kriteerein, vaikka ne resursseina ovatkin luonteeltaan erilaisia.

Hankinnassa voitaisiin soveltaa eripituisia hankintajaksoja erityyppisen kapasiteetin osalta. Tämä mahdollisuus lisäisi hankintamenettelyn joustavuutta ja kustannustehokkuutta. Mahdollisuuden hyödyntäminen tulisi kuitenkin tapahtua siten, että hankinnan toteuttamiselle asetettua tasapuolisuuden ja syrjimättömyyden vaatimuksen täyttämistä ei vaaranneta.

Energiamarkkinaviraston olisi tehtävä tehoreservin hankinnasta kirjallinen päätös, joka olisi perusteltava. Sen olisi lisäksi kuultava ennen hankintapäätöksen tekemistä sähkömarkkinalain 16 §:ssä tarkoitettua järjestelmävastuuseen määrättyä kantaverkonhaltijaa hankintamenettelyyn osallistuvien voimalai-

tosyksiköiden ja sähkönkulutuksen joustoon kykenevien kohteiden soveltuvuudesta toimia tehoreservinä.

6 §. Tehoreservinä toimivien yksiköiden valintaperusteet. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi tehoreservinä toimivien yksiköiden valintaperusteista. Pykälä noudattaisi soveltuvin osin hankintalain 62 §:ssä ja erityisalojen hankintalain 54 §:ssä säädetyt tarjouksen valintaa koskevia periaatteita.

Energiamarkkinaviraston olisi valittava tarjouksista tehoreservijärjestelmän tavoitteiden kannalta kokonaistaloudellisesti edullisimmat tai hinnaltaan halvimmat tarjoukset. Tarjouksista hyväksyttäisiin Energiamarkkinaviraston vahvistamaa tehoreservin tarvetta vastaava määrä valintaperusteet täyttäviä tarjouksia. Pykälässä lueltaisiin esimerkinomaisesti sellaisia vertailuperusteita, joita käytetään tarjousten vertailussa käytettäessä valintaperusteena kokonaistaloudellista edullisuutta.

Jos tarjouskilpailun valintaperusteena käytetään halvinta hintaa, tulisi tarjouksista valita halvimmat, jotka täyttävät tarjouspyynnössä esitetyt tehoreservin hankinnan toteuttamiseen ja tarjoajien ominaisuuksiin liittyvät vaatimukset.

Kokonaistaloudellisen edullisuuden vertailuperusteiden asettaminen on Energiamarkkinaviraston harkittavissa. Vertailuperusteiden on liityttävä hankinnan kohteeseen, oltava objektiivisia ja syrjimättömiä eivätkä ne saa antaa virastolle rajoittamatonta valinnanvapautta. Perusteet on lisäksi ilmoitettava tarjouspyynnössä. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on vahvistanut edellä mainitut periaatteet muun muassa tuomioissaan C-31/87, *Beentjes* (Kok. Ep. 1988, s. 4635), C-324/93, *Evans Medical ja Macfarlan Smith* (Kok. 1995, s. I-563), C-513/99, *Concordia Bus Finland* (Kok. 2002, s. I-7213) sekä C-19/00, *SIAC Construction* (Kok. 2001, s. I-7725). Kansallisessa oikeuskäytännössä on vakiintuneesti katsottu, että hankintayksikön hankintavaltaan voidaan puuttua vain silloin, jos valintaperusteiden tai vertailuperusteiden asettamisessa on syyllistytty syrjintään.

Tehoreservin hankinnan kohteeseen liittyviksi voidaan katsoa sellaiset vertailuperusteet, jotka koskevat välittömästi tehoreservinä toimivaa yksikköä. Tällaisia vertailuperusteita ovat esimerkiksi hinta, tekniset ansiot, toiminnalliset ominaisuudet, ympäristöys-

tävällisyys tai käyttökustannukset. Sitä vastoin sellaisia vertailuperusteita, joilla ei ole liittymää tehoreservinä toimivaan yksikköön ei voitaisi käyttää tarjousten vertailuperusteina. Tällaisia vertailuperusteita ovat esimerkiksi tarjoajayrityksen toimintaan liittyvät tekijät.

Vertailuperusteiden tulisi olla myös syrjimättömiä. Siten sallittua ei olisi esimerkiksi käyttää vertailuperusteita, jotka suosivat tiettyjä tarjoajia tai edellyttävät aiempaa osallistumista tehoreservijärjestelmään.

Tarjousten valinnassa käytettävillä perusteilla tulisi pääsääntöisesti olla taloudellista tai toiminnallista merkitystä tehoreservijärjestelmälle. Koska kysymys on sähköjärjestelmässä toimivilta osapuolilta kerättävien varojen käytöstä, hankinnasta aiheutuville kustannuksille tulisi antaa riittävä painoarvo tarjousten valinnassa. Kansallisessa oikeuskäytännössä on katsottu, että julkisten hankintojen edullisuuden vaatimuksista johtuen hinnalle on annettava hankinnan luonteesta riippuen riittävä merkitys.

Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on tuomiossaan C-513/99, Concordia Bus Finland (Kok. 2002, s. I-7213) katsonut, ettei jokaisen kokonaistaloudellisen edullisuuden vertailuperusteista ole välttämättä kuitenkaan tuotettava taloudellista etua hankintayksikölle, vaan myös sellaiset seikat, jotka eivät ole puhtaasti taloudellisia voivat vaikuttaa tarjouksen edullisuuteen. Mainitussa ratkaisussaan tuomioistuin katsoi sallituksi ottaa huomioon esteettisiä ominaisuuksia sekä sellaisia ympäristönäkökohtia, jotka eivät tuota hankintayksikölle välitöntä taloudellista etua.

Hankinnasta aiheutuvien välittömien kustannusten lisäksi merkitystä voidaan antaa myös koko hankinnan elinkaaren aiheuttamille kustannuksille. Tällaisia kustannuksia voivat olla esimerkiksi huoltokustannukset ja jätteiden käsittelyyn liittyvät kustannukset.

Tarjouksen vertailuperusteina ei tule käyttää sellaisia perusteita, jotka liittyvät ehdokkaiden tai tarjoajien ominaisuuksiin. Ehdokkaiden ja tarjoajien vaatimuksen mukaisuuden arviointi on tehtävä 7 §:n mukaisesti ennen tarjousten arviointia ja se tulee erottaa tarjousten arvioinnista. Tarjousten vertailuun tulisi ottaa vain sellaisten tarjoajien tarjoukset, joilla voidaan katsoa olevan edellytykset täyttää tehoreservinä toimiville yksiköille

asetettavat vaatimukset. Ehdokkaiden ja tarjoajien ominaisuuksien arvioinnissa ja tarjousten arvioinnissa käytettävät perusteet tulisi myös erottaa toisistaan. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on tuomiossaan C-315/01, Gesellschaft für Abfallentsorgungs-Technik (GAT) (Kok. 2003, s. I-6351) katsonut, ettei tarjousten vertailuperusteina tule käyttää tarjoajan muille asiakkaille tarjoamien tuotteiden referenssien lukumäärää, vaan kysymyksessä on peruste, jolla varmistetaan tarjoajan soveltuvuus sopimuksen täyttämiseen. Korkein hallinto-oikeus on myös katsonut päätöksissään KHO 6.10.2004 sekä KHO 12.12.2003 taltio 3202, että tarjousten arvioinnissa ei tulisi käyttää tarjoajien teknisiin, taloudellisiin ja muihin edellytyksiin liittyviä perusteita, vaan toteutettavan hankinnan kohteeseen liittyviä perusteita.

Energiamarkkinavirasto käyttäisi vertailuperusteita tarjousten vertailussa. Siten tarjouksia olisi verrattava jokaista vertailuperustetta käyttäen ja hankintapäätöksessä olisi perusteltava perusteiden soveltaminen tarjoukseen. Oikeuskäytännön mukaan tarjousvertailusta on selvästi ilmevä kaikkien tarjousten osalta miten niitä on arvioitu kunkin vertailuperusteen osalta. Jos tarjouksille on annettu toisistaan poikkeavia pisteitä, vertailusta on ilmevä mihin tarjousten piste-erot perustuvat. Jotta tarjousten vertailu olisi läpinäkyvää eikä siitä muodostuisi raskasta, vertailuperusteena olisi käytettävä vain sellaisia tekijöitä, joiden perusteella voidaan arvioida tarjouksen suoritustasoa suhteessa hankinnan kohteen määrittelyyn sekä tarjousten hinta/laatu-suhdetta. Perusteiden asettamista koskevassa harkinnassa olisi siten huomioitava tarjousten vertailtavuus vertailuperusteita soveltaen. Oikeuskäytännön mukaan hankintayksikkö on oikeutettu ottamaan tarjousten vertailussa huomioon vain tarjoajien tarjouksissaan esittämät tiedot.

Vertailuperusteet ja niiden suhteellinen painotus tulisi ilmoittaa tarjouspyyntöasiakirjassa. Energiamarkkinaviraston olisi ilmoitettava myös vertailuperusteiden suhteellinen painotus taikka painoarvojen kohtuullinen vaihteluväli. Painotus voitaisiin ilmoittaa eri muodoissa, muun muassa prosentteina tai suhteellisena osuutena toisesta perusteesta. Joustavuuden säilyttämiseksi painotus voitaisiin ilmoittaa myös suuruusluokkana tai vaih-

teluvälinä, johon kullekin perusteelle annetun arvon on sijoitettava. Vertailuperusteiden ilmoittamisvelvoitteella pyritään edistämään hankintamenettelyn avoimuutta ja mahdollistamaan menettelyn jälkikäteinen arviointi. Tarjoajat voivat ottaa vertailuperusteet huomioon tarjouksia laatiessaan, mikä osaltaan edistää myös tarjousten vertailukelpoisuutta.

Energiamarkkinavirasto voisi poiketa vertailuperusteiden painoarvojen ilmoittamisesta perustelluissa tapauksissa. Tällöin olisi kuitenkin ilmoitettava vertailuperusteiden tärkeysjärjestys.

7 §. Tarjouksen hylkääminen hankintamenettelyssä. Pykälässä säädettäisiin perusteista, joilla voimalaitoksen tai sähkönkulutuksen joustoon kykenevän kohteen haltijan tekemä tarjous voitaisiin hylätä.

Tarjous voitaisiin hylätä ensinnäkin, jos tarjottu voimalaitosyksikkö tai sähkönkulutuskohde ei täytä niitä vaatimuksia, jotka lain 8 ja 9 §:ssä on asetettu voimalaitosyksiköille ja sähkönkulutuksen joustoon kykeneville kohteille.

Edelleen tarjous voitaisiin hylätä, jos olisi syytä epäillä, että tarjotun kapasiteetin hinta johtaa tilanteeseen, jossa voimalaitoksen haltijan saama korvaus ylittäisi ehdotetussa laissa tarkoitetun julkisen palvelun velvoitteen täyttämistä aiheutuvat hyväksyttävät kustannukset. Tehoreservin ylläpitoa koskevan palveluvelvoitteen ja siitä maksettavan korvauksen tulisi täyttää Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen *Altmark Trans* -tuomiossa (asia C-280/00) määritellyt neljä kriteeriä, jotta tehoreservin ylläpidosta maksettavaan korvaukseen ei sovellettaisi Euroopan unionin valtioneuvoston sääntöjä.

Kolmanneksi tarjous voitaisiin hylätä myös siinä tapauksessa, että tarjous ei muutoin vastaa niitä ehtoja, joita tarjouspyynnössä tai tarjousmenettelylle on asetettu.

Neljänneksi ehdotetaan, että tarjous voitaisiin hylätä myös siinä tapauksessa, että Energiamarkkinaviraston tiedossa on erityisalojen hankintalain 50 §:ssä tarkoitettu peruste, joka edellyttäisi tarjoajan sulkemista tarjouskilpailun ulkopuolelle kyseisen lain mukaisesti järjestetyssä tarjouskilpailussa. Mainitussa säännöksessä säädetään ehdokkaan ja tarjoajan poissulkemisesta eräisiin vakaviin rikoksiin syyllistymisen vuoksi. Sääntelyn tavoitteena on estää se, ettei julkisin varoin

edistetä yhteiskunnan ja sen taloudellisten etujen vastaista rikollista toimintaa. Tarjouksen hylkäämistä koskevalla sääntelyllä pyritään tehoreservijärjestelmän osalta yhdenmukaiseen menettelyyn hankintalainsäädännössä olevien vakavien rikosten vastaisten toimien suhteen.

Ehdokkaiden ja tarjoajien vaatimuksen mukaisuuden arviointi on tehtävä ennen tarjoustensa arviointia ja se tulee erottaa tarjoustensa arvioinnista. Tarjoustensa vertailuun tulisi ottaa vain sellaisten tarjoajien tarjoukset, joilla voidaan katsoa olevan edellytykset täyttää tehoreservinä toimiville yksiköille asetettavat vaatimukset. Näin ollen päätös tarjouksen hylkäämisestä tulisi tehdä ennen tarjoustensa vertailua. Päätös olisi tehtävä kirjallisesti ja se olisi myös perusteltava. Tarjouksen tekijällä olisi mahdollisuus hakea muutosta tarjouksen hylkäämistä koskevaan päätökseen lain 21 §:n mukaisesti.

8 §. Voimalaitosyksiköille asetettavat vaatimukset. Pykälässä säädettäisiin ne vaatimukset, jotka tehoreservijärjestelmään tarjottavien voimalaitosyksiköiden tulisi täyttää, jotta ne voitaisiin hyväksyä järjestelmään. Keskeinen lähtökohta asetettaville vaatimuksille olisi, että järjestelmään tarjotun kapasiteetin tulisi pystyä suorituskyvyltään täyttämään järjestelmälle asetetut vaatimukset. Järjestelmään tarjotun kapasiteetin ominaisuudet eivät saisi käyttö sopimuksen voimassaoloaikana muodostua esteeksi kyseisten voimalaitosyksiköiden käyttämiseksi järjestelmän edellyttämällä tavalla.

Vaatimukset täyttävän voimalaitosyksikön tulisi ensinnäkin täyttää tehoreservijärjestelmän keskeisin toiminnallinen vaatimus, jonka mukaan yksikön käynnistysaika olisi enintään 12 tuntia 1 päivän joulukuuta ja 28 päivän helmikuuta välisenä aikana ja enintään yksi kuukausi muuna aikana. Toisen vaatimuksen mukaan yksikön tulisi kyetä käynnissä ollessaan vähintään 10 megawatin tehonlisäykseen 10 minuutin kuluessa käskyn antamisesta. Kolmantena vaatimuksena edellytettäisiin, että yksiköllä olisi valmius vähintään 200 tunnin käyttöaikaan käyttö sopimuksen mukaisella täydellä teholla 1 päivän joulukuuta ja 28 päivän helmikuuta välisenä aikana. Jos käyttö sopimus solmittaisiin useaksi vuodeksi, tulisi tämä vaatimus täyttää koko käyttö sopimuksen voimassaoloajan. Neljän-

tenä vaatimuksena edellytettäisiin, että yksikköön kohdistuvat ympäristöluvut ja -vaatimukset eivät estäisi yksikön käyttämistä tehoreservijärjestelmän mukaisesti käyttösovimuksen voimassaoloaikana. Voimalaitosyksiköltä edellytettäisiin myös, että sen tulisi olla liitetty Suomen sähköjärjestelmään. Tämä vaatimus on keskeinen edellytys tehoreservijärjestelmän tavoitteiden täyttymisen kannalta. Ehdotetun järjestelmän tarkoituksena on nimenomaisesti turvata sähköntoimitusvarmuutta Suomessa. Järjestelmän toimivuuden edellytyksenä on, että sen piiriin kuuluvat voimalaitosyksiköt ovat Suomen järjestelmävastaavan kantaverkonhaltijan järjestelmävastuun mukaisen ohjauksen alaisia. Tämä edellytys ei täyty muiden maiden järjestelmävastaavien kantaverkonhaltijoiden ohjauksen piiriin kuuluvien voimalaitosten osalta. Myös ulkomailla sijaitseva, Suomen sähköjärjestelmään suoraan liitetty voimalaitos voisi kuitenkin tulla hyväksytyksi järjestelmään, mikäli se täyttäisi voimalaitoksille asetettavat vaatimukset ja olisi Suomen järjestelmävastuun mukaisen ohjauksen alainen.

9 §. Sähkönkulutuksen joustoon kykeneville kohteille asetettavat vaatimukset. Pykälässä säädettäisiin ne vaatimukset, jotka tehoreservijärjestelmään tarjottavien sähkönkulutuksen joustoon kykenevien kohteiden tulisi täyttää, jotta ne voitaisiin hyväksyä järjestelmään. Keskeinen lähtökohta asetettaville vaatimuksille olisi, että järjestelmään tarjotun sähkönkulutuksen joustoon kykenevän kapasiteetin tulisi pystyä suorituskyvyltään täyttämään järjestelmälle asetetut vaatimukset. Järjestelmään tarjotun kapasiteetin ominaisuudet eivät saisi käyttösovimuksen voimassaoloaikana muodostua esteeksi kyseisten sähkönkulutuksen joustoon kykenevien kohteiden käyttämiseksi järjestelmän edellyttämällä tavalla. Sähkönkulutuksen joustoon kykeneville kohteille asetettavat vaatimukset olisivat mahdollisimmat yhtenäiset tehoreservijärjestelmään tarjottaville voimalaitosyksiköille asetettujen vaatimusten kanssa. Tällä tavoitteella pyritään huolehtimaan siitä, että eri toimijoille tarjoutuisi tasapuolinen mahdollisuus tarjota kohteita järjestelmään.

Edellisen perusteella myös sähkönkulutuksen joustoon kykeneville kohteille asetettaisiin samat käytettävyyttä ja säätökykyä kos-

kevat ominaisuudet kuin voimalaitosyksiköillekin. Lisäksi edellytettäisiin, että kohteet olisi liitetty Suomen sähköjärjestelmään ja, että ne olisivat Suomen järjestelmävastaavan kantaverkonhaltijan järjestelmävastuun mukaisen ohjauksen alaisia. Sähkönkulutuksen joustoon kykenevänä kohteena pidettäisiin myös tällaisten kohteiden yhdistelmää.

10 §. Tehoreservin käyttösovimus. Järjestelmävastuuseen määrätty kantaverkonhaltija olisi velvollinen solmimaan hankintamenettelyssä tehoreservijärjestelmään hyväksytyn voimalaitosyksikön ja sähkönkulutuksen joustoon kykenevän kohteen haltijan kanssa sopimuksen yksikön käytöstä Energiamarkkinaviraston tekemän tehoreservin hankintapäätöksen mukaisesti. Voimalaitosyksikön tai sähkönkulutuskohteen haltija sitoutuisi siten tarjoukseensa perustuvan oma-aloitteisen tahdonilmauksensa perusteella järjestelmän mukaisen julkisen palvelun velvoitteen täyttämiseen.

Tehoreservin käyttösovimus olisi julkinen asiakirja tehoreservin hankintamenettelyyn liittyvän avoimuusperiaatteen mukaisesti. Pykälässä säädettäisiin, että tehoreservin käyttösovimuksesta sovellettaisiin, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään julkisista asiakirjoista.

Tehoreservin haltija toteuttaisi Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 106 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvää palvelua (ns. SGEI-palvelu). Tehoreservin haltijaan sovellettaisiin siten SGEI-palveluja koskevaa unionin sääntelyä. Julkisen palvelun velvoitetta koskeva toimeksianto ja velvoitteen yksityiskohdat määrättäisiin tehoreservin käyttösovimuksessa.

Tehoreservin käyttösovimuksessa määrättäisiin säännöt tehoreservinä toimivan yksikön käyttövalmiuden ylläpidolle, yksikön käytölle sekä sen tuottaman sähkön tai sähkönkulutuksen jouston tarjoamiselle markkinoille. Näiden sääntöjen tulisi olla yhdenmukaiset hankintamenettelyssä käytettyjen perusteiden kanssa. Säännöt tulisi myös asettaa siten, ettei niillä perusteettomasti vaikutettaisi sähkön tarjontaan ja sähkön hinnan määräytymiseen markkinoilla. Energiamarkkinaviraston tulisi päätöksellään hyväksyä nämä säännöt ennen niiden käyttöönottoa. Jär-

jestelmävastuuseen määrätyn kantaverkonhaltijan puolestaan tulisi julkaista säännöt siten, että ne olisivat kaikkien markkinaosapuolien saatavilla. Kyseiset säännöt olisivat julkisen palvelun velvoitteen ydinaluetta ja niiden noudattamatta jättäminen merkitsisi tehoreservin käyttösopimuksen sekä julkisen palvelun velvoitteen rikkomista.

Voimalaitosyksikön ja sähkönkulutuksen joustoon kykenevän kohteen haltija sitoutuisi tehoreservin käyttösopimuksessa pitämään tehoreservinä toimivan yksikön sopimuksen edellyttämässä käyttövalmiudessa sekä käyttämään yksikköä ja tarjoamaan yksikön tuotaman sähkön tai sähkönkulutuksen jouston markkinoille sopimuksen edellyttämällä tavalla. Käyttösopimuksessa voitaisiin sopia myös menettelystä, joka mahdollistaisi järjestelmävastuuseen määrätyn kantaverkonhaltijan erikseen myöntämällä luvalla voimalaitosyksikön käyttämisen voimalaitoksen haltijan omaan lukuun tapahtuvaan sähkön tuotantoon. Tältä osin toiminta ei kuuluisi ehdotetussa laissa tarkoitettun julkisen palvelun velvoitteen piiriin ja sellaista voisi tapahtua tämän vuoksi vain poikkeustapauksissa. Toiminta ei myöskään saisi heikentää julkisen palvelun velvoitteen täyttämistä.

11 §. Tehoreservinä toimivan yksikön haltijalle maksettava korvaus. Tehoreservin ylläpidosta maksettava korvaus määräytyisi lähtökohtaisesti järjestelmään kapasiteettia tarjoavien voimalaitosyksiköiden ja sähkönkulutuksen joustoon kykenevien kohteiden haltijoiden tekemien tarjousten perusteella. Maksettavan korvauksen tulisi kuitenkin täyttää Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen Almark Trans -tuomiossa (asia C-280/00) määritellyt kriteerit, jotta tehoreservin ylläpidosta maksettavaan korvaukseen ei sovelletaisi Euroopan unionin valtioneuvoston säännöstä maksettavalle korvaukselle asetettavasta ehdottomasta ylärajasta.

Ehdotuksen mukaan tehoreservinä toimivan yksikön haltijalle maksettava korvaus ei saisi ylittää sitä, mikä on tarpeen tehoreservin käyttösopimuksessa asetettujen velvoitteiden täyttämisestä aiheutuvien kustannusten kattamiseksi, kun otetaan huomioon tähän liittyvät tulot ja velvoitteen täyttämistä saatava kohtuullinen tuotto. Voimalaitoksen tai sähkönkulutuksen joustoon kykenevän

kohteen haltijan tekemä tarjous voitaisiinkin lain 7 §:ään ehdotetun säännöksen nojalla hylätä, jos olisi syytä epäillä, että tarjotun kapasiteetin hinta johtaa tilanteeseen, jossa tarjoajan saama korvaus ylittäisi julkisen palvelun velvoitteen täyttämistä aiheutuvat hyväksyttävät kustannukset. Vastaavasti lain 16 §:ään ehdotetun säännöksen nojalla voitaisiin periä takaisin tehoreservinä toimivan yksikön haltijalle maksettu korvaus, jos myöhemmin havaittaisiin, että korvaus on ylittänyt hyväksyttävänä pidettävän tason.

Korvaus maksettaisiin tehoreservinä toimivien yksiköiden haltijoille jälkikäteen tehoreservin käyttösopimuksessa määrättyissä jaksoissa. Tämä mahdollistaisi järjestelmävastuuseen määrätulle kantaverkonhaltijalle rahoituksen keräämiseen ennen korvausten maksamista.

12 §. Järjestelmän rahoitus. Ehdotettu tehoreservin ylläpitoa koskeva järjestelmä hyödyttäisi kokonaisuutena kaikkia Suomen sähköjärjestelmää ja kantaverkkoa sähkönsiirtoon hyödyntäviä osapuolia. Tämän vuoksi sen kustannukset rahoitettaisiin sähköjärjestelmän ja kantaverkon hyödyntämiseen perustuvilla erillisillä maksuilla, joita järjestelmävastuuseen määrätty kantaverkonhaltija olisi oikeutettu keräämään siirtopalveluiden käyttäjiltä. Maksut ehdotetaan kohdistettavaksi Suomen sähköjärjestelmään liitetulle sähkönkulutukselle.

Maksuilla voitaisiin kattaa järjestelmävastuuseen määrätulle kantaverkonhaltijalle järjestelmän hoitamisesta aiheutuneet kohtuulliset kustannukset. Maksuun voisi sisältyä myös kohtuullinen korvaus järjestelmän hoitamisesta. Energiamarkkinaviraston tehtävien hoitaminen puolestaan rahoitettaisiin valtion talousarviossa myönnettävillä määrärahoilla sekä valtion maksuperustelain (150/1992) mukaisilla suoritemaksuilla.

Perittävien maksujen määräytymisperusteiden tulisi kohdella toimijoita ja toimijaryhmiä tasapuolisesti ja syrjimättömästi. Määräytymisperusteissa voisi olla eroja eri toimijaryhmien välillä, mutta erojen tulisi perustua objektiivisesti määriteltyihin kriteereihin. Maksujen määräytymisperusteita määritettäessä voitaisiin ottaa huomioon, kuinka vastaavien järjestelmien rahoitus on määritetty muissa yhteismarkkina-alueen maissa.

Järjestelmävastuuseen määrätty kantaverkonhaltija asettaisi maksujen määräytymisperusteet. Energiamarkkinaviraston tulisi päätöksellään hyväksyä määräytymisperusteet ennen niiden käyttöönottamista. Järjestelmävastuuseen määrätyn kantaverkonhaltijan tulisi julkaista maksujen määräytymisperusteet.

3 luku. Viranomaisille kuuluvat tehtävät ja seuraamukset

13 §. Tehoreservin ylläpitämiseen liittyvät tehtävät ja valvonta. Lain täytäntöönpanon yleinen ohjaus ja seuranta olisivat työ- ja elinkeinoministeriön tehtävänä.

Energiamarkkinaviraston ja järjestelmävastuuseen määrätyn kantaverkonhaltijan tehtävänä olisi huolehtia laissa säädettyistä tehoreservin ylläpitoa koskevaan järjestelmään liittyvistä tehtävistä.

Energiamarkkinaviraston tehtäväksi ehdotetaan annettavaksi tehoreservin tarpeen määrittäminen sekä tehoreservin hankinnan toteuttaminen.

Muilta osin tehoreservijärjestelmän hoitaminen ehdotetaan annettavaksi sähkömarkkinalain 16 §:n nojalla järjestelmävastuuseen määrätyn kantaverkonhaltijan tehtäväksi. Järjestelmävastuuseen määrätty kantaverkonhaltijana toimii sähköjärjestelmässämme Fingrid Oyj. Tehoreservijärjestelmän hoitaminen olisi järjestelmävastuuseen määrättylle kantaverkonhaltijalle erillinen lakisääteinen tehtävä, joka ei kuuluisi sähkömarkkinalaissa säädettyyn järjestelmävastuuseen. Järjestelmävastuuseen määrätty kantaverkonhaltija toteuttaisi tehoreservijärjestelmän mukaisia tehtäviä hoitaessaan Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 106 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvää palvelua. Järjestelmävastuuseen määrätty kantaverkonhaltijaan sovellettaisiin siten SGEL-palveluja koskevaa unionin sääntelyä. Julkisen palvelun velvoitetta koskeva toimeksianto ja velvoitteen yksityiskohdat määräytyisivät tältä osin laissa.

Muiden tehtävien lisäksi Energiamarkkinaviraston tehtävänä olisi valvoa lain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamista. Valvontatehtävä kohdistuisi järjestelmävastuuseen määrättyyn kantaverkonhaltijaan sekä tehoreservin käyttö sopimuksen solmineisiin voimailaitosyksiköiden ja sähkönkulutus-

kohteiden haltijoihin näiden täyttäessä tässä laissa tarkoitettuja julkisen palvelun velvoitteitaan. Energiamarkkinaviraston valvontatoimivalta jakautuisi 14 §:ssä säädettyyn etukäteiseen valvontatoimivaltaan sekä jälkikäteiseen toimivaltaan.

14 §. Energiamarkkinaviraston vahvistamat säännöt ja ehdot. Pykälään ehdotetaan säännöksiä Energiamarkkinavirastolle kuuluvasta etukäteisestä toimivallasta järjestelmävastuuseen määrätyn kantaverkonhaltijan asettamien sääntöjen ja ehtojen voimaansaattamisessa. Etukäteisen toimivallan piiriin kuuluisivat tässä pykälässä säädetty tapaukset. Etukäteinen toimivalta merkitsisi sitä, että järjestelmävastuuseen määrätty kantaverkonhaltija ei saisi ottaa käyttöön sääntöjä ja ehtoja ennen kuin Energiamarkkinavirasto olisi antanut niitä koskevan vahvistuspäätöksen. Virasto ei olisi vahvistuspäätöstä antaessaan sidottu sille esitettyihin ehtoihin, vaan virastolla olisi oikeus poiketa esityksestä.

Energiamarkkinaviraston etukäteisen toimivallan piiriin kuuluisivat ensinnäkin säännöt tehoreservijärjestelmään kuuluvien yksiköiden käyttövalmiuden ylläpidolle, yksiköiden käytölle sekä niiden tuottaman sähkön tarjoamiseen markkinoille. Nämä käyttösäännöt tulisi vahvistaa ennen hankintamennettelyn käynnistämistä ja sisällyttää hankintamennettelyn asiakirjoihin. Tämän lisäksi Energiamarkkinaviraston tulisi hyväksyä etukäteen järjestelmän rahoittamiseksi perittävien maksujen määräytymisperusteet.

15 §. Pakkokeinot. Pykälässä säädetäisiin valvontaviranomaisen toimivaltuuksista panna täytäntöön lakiin sisältyvät velvoitteet. Erotuksena 14 §:n mukaisesta toimivallasta, tämän pykälän mukainen toimivalta olisi jälkikäteistä toimivaltaa. Toimivaltuudet vastaisivat sisällöltään Energiamarkkinaviraston muihin valvontatehtäviin liittyviä toimivaltuuksia.

Jos joku rikkoisi tai laiminlöisi ehdotetussa laissa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä säädettyjä velvoitteitaan, Energiamarkkinaviraston olisi velvoitettava hänet korjaamaan virheensä tai laiminlyöntinsä. Velvoitepäätöksessä voitaisiin määrätä, millä tavoin virhe tai laiminlyönti tulisi korjata.

Energiamarkkinavirasto voisi asettaa velvoitepäätöksensä taikka tietojenantovelvoitetta koskevan päätöksensä tehosteeksi uhka-

sakon. Uhkasakon asettamisessa ja sen tuomitsemisessa maksettavaksi noudatettaisiin uhkasakkolaisissa (1113/1990) säädettyä menettelyä.

16 §. *Julkisen palvelun velvoitteen rikkominen.* Pykälässä säädettäisiin laissa ehdotettuun järjestelmään perustuvan julkisen palvelun velvoitteen rikkomisen seurauksista. Rikkomisen seurauksena voisi olla tehoreservin käyttösopimuksen purkaminen ja maksettujen korvausten takaisin periminen. Lievissä tapauksissa voisi tulla kysymykseen myös pelkkä maksettujen korvausten takaisin periminen.

Päätöksen tehoreservin käyttösopimuksen irtisanomisesta ja maksettujen korvausten takaisin perinnästä tekisi Energiamarkkinavirasto. Viraston olisi tehtävä päätös neljän kuukauden kuluessa siitä, kun rikkomus on tullut sen tietoon.

Tehoreservin käyttösopimus voitaisiin määrätä purettavaksi ensinnäkin, jos tehoreservinä toimivan yksikön haltija olisi tahallaan rikkonut julkisen palvelun velvoitetta, johon hän on sitoutunut tehoreservin käyttösopimuksessa. Rikkominen koskisi tässä tapauksessa tehoreservin käyttösopimuksessa asetettuja sääntöjä yksikön käyttövalmiuden ylläpidolle, yksikön käytölle sekä sen tuottaman sähkön tai sähkönkulutuksen jouston tarjoamiseen markkinoille.

Tehoreservin käyttösopimus voitaisiin määrätä purettavaksi myös siinä tapauksessa, että tehoreservinä toimivan yksikön haltija olisi ehdotetun lain tarkoittamaa julkisen palvelun velvoitetta täyttäessään tarjonnut järjestelmään kuuluvan yksikön tuottamaa sähköä tai sähkönkulutuksen joustoa markkinoille sellaisella hinnalla, jonka ilmeisenä tarkoituksena on sähkön markkinahinnan nostaminen kyseisen ajankohdan yleistä hintatasoa selvästi korkeammalle tasolle. Järjestelmän piiriin kuuluvien yksiköiden tuottaman sähkön ja sähkönkulutuksen jouston tarjoaminen markkinoille tapahtuisi pääsääntöisesti kunkin yksikön haltijan toimesta. Tehoreservinä toimivien yksiköiden hintatarjoukset määräisivät Suomen hinta-alueella sähkön markkinahinnan niissä tilanteissa, joissa niiden sähköntuotantoa tai sähkönkulutuksen joustoa tarvittaisiin sähkön kysynnän kattamiseen. Tässä tilanteessa olisi tärkeää, että järjestelmän kautta korvausta saavien yksi-

köiden tuottamaa sähköä tai sähkönkulutuksen joustoa ei tarjottaisi markkinoille sellaisella hinnalla, jonka ilmeisenä tarkoituksena olisi sähkön markkinahinnan nostaminen kyseisen ajankohdan yleistä hintatasoa korkeammalle tasolle. Ehdotetun järjestelmän tarkoituksena ei kuitenkaan olisi säännellä sähkön markkinahintaa. Tässä tapauksessa rikkomuksen tahallisuutta ei tarvitsisi osoittaa, mutta yksikön haltijan toiminnan ja hintatarjouksen poikkeaman yleisestä hintatasosta tulisi olla niin selvä, että toiminnan tarkoitus olisi ilmeinen. Arvioinnissa tulisi ottaa huomioon, että tämän kaltaisissa tilanteissa yksittäisillä toimijoilla ei välttämättä ole yksiselitteistä kuvaa tulevasta sähkön markkinahinnan tasosta. Samoin tulisi ottaa huomioon se, että hintatarjouksen tekemiselle on asetettu tiettyjä vähimmäisvaatimuksia lain 3 §:ssä.

Energiamarkkinavirasto voisi myös velvoittaa tehoreservinä toimivan yksikön haltijan palauttamaan tehoreservin käyttösopimuksen perusteella saamansa korvaukset, jos tehoreservin käyttösopimus olisi purettu 1 momentin mukaisesti tai jos yksikön haltija olisi muutoin rikkonut tehoreservin käyttösopimusta. Korvaukset voitaisiin määrätä palautettaviksi rikkomuksen laatu huomioon ottaen joko kokonaan tai osittain.

17 §. *Korvauksen palauttaminen ja takaisinperintä.* Virheellisesti, liikaa tai ilmeisen perusteettomasti maksetun korvauksen johdosta sekä tehoreservin käyttösopimuksen purkamisen tai rikkomisen johdosta tapahtuvaan korvauksen palauttamiseen ja takaisinperintään sovellettaisiin, mitä valtionavustuslaissa (688/2001) säädetään valtionavustuksen palauttamisesta ja takaisinperinnästä, ellei ehdotetussa laissa toisin säädettäisi. Palautus ja viivästysseuraamus tuloutettaisiin tehoreservien ylläpitoa koskevaan järjestelmään.

Energiamarkkinavirasto hoitaisi korvauksen palauttamista ja takaisinperintää koskevissa asioissa valtionavustuslaissa valtionapuviranomaiselle säädettyjä tehtäviä sekä tekisi päätöksen korvauksen takaisinperinnästä ja viivästysseuraamuksesta. Palautus ja viivästysseuraamus pantaisiin täytäntöön ilman erillistä tuomiota tai päätöstä siten kuin verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annettussa laissa (706/2007) säädetään.

Järjestelmävastuuseen määrätyn kantaverkonhaltijan tehtävänä olisi kuitenkin huolehtia palautuksen ja viivästysseuraamuksen perimisestä.

18 §. *Tietojen antaminen Energiamarkkinavirastolle.* Pykälässä säädettäisiin valvontaviranomaisen valvontatehtävän kannalta tarpeellisista tietojensaantioikeuksista. Oikeudet vastaisivat sisällöltään Energiamarkkinaviraston muihin vastaaviin valvontatehtäviin liittyviä tietojensaantioikeuksia.

Järjestelmävastuuseen määrätyn kantaverkonhaltijan ja tehoreservinä toimivan yksikön haltijan tulisi mahdollisten salassapitosääntösten estämättä antaa Energiamarkkinavirastolle laissa tarkoitettujen valvontatehtävien hoitamiseksi tarpeelliset tiedot. Energiamarkkinavirastolla olisi oikeus tarkastaa tietojen oikeellisuus valvottavan hallinnassa olevissa tiloissa. Tarkastusta ei saisi kuitenkaan toimittaa pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyissä tiloissa.

4 luku. Erinäiset säännökset

19 §. *Voimalaitososuuksia koskevat säännökset.* Myös osuusvoimalaitoksen osuutta voisi tarjota tehoreservijärjestelmään. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että lain voimalaitosyksikköä ja voimalaitoksen haltijaa koskevia säännöksiä sovellettaisiin myös osuuteen osuusvoimalaitoksen yksiköstä ja sen haltijaan. Voimalaitososuuden tulisi täyttää täysimääräisesti lain 8 §:ssä voimalaitosyksiköille asetettavat vaatimukset.

20 §. *Järjestelmään liittyvien toimintojen eriyttäminen.* Pykälässä säädettäisiin tehoreservijärjestelmän mukaisten SGEI-palveluiden tuottajia koskevasta, kustannusten seurannan edellyttämästä toimintojen eriyttämisestä.

Pykälän 1 momentin mukaan järjestelmävastuuseen määrätyn kantaverkonhaltijan tulisi eriyttää tehoreservin ylläpitoa koskevan järjestelmän hoitaminen muista yrityksen harjoittamista liiketoiminnoista siten kuin sähkömarkkinalain 28—34 §:ssä säädetään. Järjestelmän hoitaminen voitaisiin antaa myös järjestelmävastuuseen määrätyn kantaverkonhaltijan kokonaan omistaman tytäryhtiön tehtäväksi. Eriyttämisaikavaatimus koskisi tässä tilanteessa myös tytäryhtiötä, jos tämä

harjoittaa järjestelmän hoitamisen lisäksi myös muita liiketoimintoja.

Sähkömarkkinalain 34 b § sisältää säännöksiä, jotka rajoittavat järjestelmävastuuseen määrätyn kantaverkonhaltijan oikeutta harjoittaa sähkönhankintaa ja -myyntiä. Jotta ehdotetun lain säännökset eivät olisi ristiriidassa mainitun lainkohdan kanssa, ehdotetaan lakiin selventävää säännöstä, joka antaisi järjestelmävastuuseen määrätylle kantaverkonhaltijalle oikeuden harjoittaa sähkönhankintaa ja -myyntiä järjestelmän hoidon edellyttämässä laajuudessa.

Tehoreservinä toimivan yksikön haltijan tehoreservijärjestelmään liittyvien toimintojen eriyttämiseen puolestaan ehdotetaan sovellettavaksi eräitä yrityksiä koskevasta taloudellisen toiminnan avoimuus- ja tiedonantovelvoitteesta annetun lain (19/2003) säännöksiä. Lain vaatimukset ovat väljemmät kuin sähkömarkkinalaissa eriyttämisestä annetut säännökset.

21 §. *Muutoksenhaku.* Energiamarkkinaviraston tämän lain nojalla antamaan päätökseen haettaisiin muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Valituksen käsittelisi ensimmäisenä asteena hallinto-oikeus. Tämä on hallintolainkäyttömme yleinen käytäntö. Energiamarkkinaviraston 5, 7 ja 14 §:n nojalla antamia päätöksiä koskevaan muutoksenhakuun ehdotetaan kuitenkin sovellettavaksi hallintolainkäyttölain yleisestä menettelystä eräiltä osin poikkeavia säännöksiä.

Energiamarkkinaviraston 5, 7 ja 14 §:n nojalla antamia päätöksiä koskevat valitukset ehdotetaan annettavaksi ensimmäisessä asteessa markkina-oikeuden käsiteltäväksi, koska markkinaoikeus käsittelee muuhun lainsäädäntöön perustuen vastaavantyyppisiä asioita.

Energiamarkkinaviraston tehoreservin hankintaan liittyvän päätöksen osalta ehdotetaan lisäksi noudatettavaksi soveltuvien osin hankintalain mukaisia oikeusturvakeinoja. Tämän vuoksi ehdotetaan, että Energiamarkkinaviraston 5 ja 7 §:n nojalla antamaan päätökseen ja Energiamarkkinavirastoon olisi erikseen voimassa, mitä hankintalain 74—75 §:ssä, 85 §:n 1 momentissa, 86 §:n 1—2 momentissa, 87 §:n 1 ja 3 momentissa, 89 §:ssä, 91—93 §:ssä, 94 §:n 1 momentin 1—4 kohdassa, 95 §:ssä, 100—102 §:ssä,

103 §:n 1—2 momentissa, 105 §:ssä sekä 106 §:n 1 momentissa säädetään valitusosoituksesta, hankintapäätöksen tiedoksiannosta, muutoksenhausta ja seuraamuksista sekä hankintayksiköstä, ellei tässä laissa toisin säädetä. Oikeusturvakeinot olisivat tältä osin yhteneväiset hankintalain kanssa lukuun ottamatta hankintalain 85 §:n 2 momentin erityisiä asianosaisia koskevaa säännöstä, 88 §:n säännöstä muutoksenhausta ilmoittamisesta hankintayksikölle sekä hankintasioiden luettelosta, 90 §:n säännöstä muutoksenhaun vaikutuksesta hankintasopimuksen tekemiseen, 94 §:n 1 momentin 5—7 kohdan seuraamuksista annettuja säännöksiä, 99 §:n säännöstä seuraamusten kohdistamisesta ja yhteisvaikutuksesta ja 107 §:n vahingonkorvaussäännöstä sekä tämän pykälän erityissäännöstä Energiamarkkinaviraston eräiden päätösten täytäntöönpanokelpoisuudesta.

Tehoreservin hankinnan suuren yhteiskunnallisen merkityksen sekä hankinta-asioiden muutoksenhaun pitkien käsittelyaikojen vuoksi ehdotetaan, että Energiamarkkinaviraston 5 ja 7 §:n nojalla tekemää päätöstä koskeva muutoksenhakuasia olisi käsiteltävä kiireellisenä.

Pykälässä annettaisiin myös erityissäännös Energiamarkkinaviraston eräiden päätösten täytäntöönpanokelpoisuudesta. Energiamarkkinaviraston 5, 7 ja 14 §:n nojalla tekemä päätös voitaisiin panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta, jollei valituksen tai hakemuksen käsittelevä tuomioistuin toisin määrää. Kyseinen säännös olisi tarpeen sen vuoksi, että ilman sitä yleistä etua palvelevan järjestelmän täytäntöönpano voisi lykkääntyä kokonaisuudessaan muutoksenhaun johdosta.

22 §. Asetuksenantovaltuus. Tarkemmat säännökset lain täytäntöönpanosta annettaisiin tarvittaessa valtioneuvoston asetuksella. Pykälässä olevaa asetuksenantovaltuutta tulisi tulkita ja soveltaa suppeasti. Sen nojalla voitaisiin perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön mukaisesti antaa vain lain asianmukaisen täytäntöönpanon kannalta välttämättömiä säännöksiä esimerkiksi viranomaisten toiminnan ohjaamisesta (Ks. esimerkiksi PeVL 40/2002 vp., PeVL 29/2004 vp. sekä PeVL 7/2005 vp.).

23 §. Voimaantulo. Ehdotettu laki on tarkoitus saattaa voimaan 1 päivästä maaliskuuta

2011 alkaen, kun voimassaolevan määräaikaisen tehoreservijärjestelmän soveltaminen päättyy.

Lain 4 §:ää ehdotetaan sovellettavaksi kuitenkin vasta 1 päivästä tammikuuta 2013. Tarkoitus on, että Energiamarkkinavirasto määrittäisi ensimmäisen kerran tehoreservin tarvittavan määrän vasta tämän ajankohdan jälkeen. Tuon arvioinnin tulosten käyttöönottoon saakka tehoreservin tarvittavana määränä tulisi käyttää työ- ja elinkeinoministeriön työryhmän vuonna 2010 esittämää arviota tehoreservin tarvittavasta määrästä viidennen ydinvoimalaitosyksikön käyttöönottoon saakka. Työryhmä on arvioinut, että tehoreservin määrän tulisi tuohon ajankohtaan saakka olla vähintään nykyisen tehoreservin suuruinen eli vähintään 600 megawattia.

Ehdotuksen mukaan sähkönkulutuksen joustoon kykeneviä kohteita voitaisiin hyödyntää tehoreservinä 1 päivästä joulukuuta 2013 alkaen. Siirtymäajan avulla pyrittäisiin turvaamaan riittävä valmistelu aika toimenpiteille, joita sähkönkulutuksen joustoon kykenevien kohteiden hyödyntäminen tehoreservinä edellyttää.

Ennen lain voimaantuloa voitaisiin ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Lain täytäntöönpanosta annettaisiin tarvittaessa tarkemmat säännökset valtioneuvoston asetuksella. Lain täytäntöönpanon kannalta keskeiset yksityiskohdat ratkaistaisiin kuitenkin Energiamarkkinaviraston lain 14 §:n nojalla antamalla vahvistuspäätöksillä. Tämän vuoksi ei välttämättä olisi tarvetta antaa asetustasolla yksityiskohtaisia säännöksiä lain täytäntöönpanosta.

3 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivästä maaliskuuta 2011 alkaen, kun voimassaolevan määräaikaisen tehoreservijärjestelmän soveltaminen päättyy. Tavoitteena on myös, että Energiamarkkinavirasto saisi toimivallan saattaa tehoreservin hankinta päätökseen jo kevään 2011 aikana. Tällä tavalla varmistettaisiin, että uusittu tehoreservijärjes-

telmä olisi käytössä jo talvikaudella 2011—2012.

Ehdotukseen sisältyy myös siirtymäaikoja, joiden avulla pyritään nopeuttamaan uuden lain mukaisen tehoreservijärjestelmän käyttöönottoa.

4 Suhde perustuslakiin ja sääätämisyjärjestys

Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia.

Verkonhaltijan määrääminen järjestelmävastuuseen merkitsee perustuslakivaliokunnan mukaan lailla säädettyjen julkisten hallintotehtävien antamista muulle kuin viranomaiselle (PeVL 4/2000 vp). Tässä maakaasumarkkinalain (508/2000) antamista koskevan hallituksen esityksen käsittelyyn liittyvässä lausunnossaan perustuslakivaliokunta on katsonut, että yhden verkkonhaltijan määrääminen järjestelmävastuuseen on maakaasuverkkotoiminnan luonteen vuoksi perusteltua ja tarkoituksenmukaista. Edelleen valiokunta on katsonut, ettei toiminnan tosiasiallisen luonteen vuoksi ole syytä olettaa, että järjestely sellaisenaan vaarantaisi hyvän hallin-

non vaatimuksia taikka muiden verkkonhaltijoiden perusoikeuksia tai oikeusturvaa. Järjestelmävastuussa olevan kantaverkonhaltijan järjestelmävastuun toteuttamiseksi asettamien ehtojen kohteena olevien yritysten oikeusturvan varmistamiseksi valiokunta on kuitenkin katsonut, että perustuslain 124 §:n vaatimusten täyttämiseksi sähkömarkkinaviranomaisen tulisi vahvistaa mainitut ehdot ennen niiden käyttöönottamista. Perustuslakivaliokunta on ottanut myös sähkömarkkinalain mukaiseen järjestelmävastuuseen kantaa lausunnossaan PeVL 62/2002 vp.

Perustuslakivaliokunnan edellä mainittujen lausuntojen perusteella tehoreservijärjestelmän ylläpitäminen ja hoitaminen voidaan rinnastaa maakaasu- ja sähkömarkkinalaeissa tarkoitettuun järjestelmävastuuseen. Perustuslakivaliokunnan järjestelmävastuuta koskevat kannanotot on tämän vuoksi otettu huomioon myös tehoreservin ylläpitoa koskevan järjestelmän sääntelyssä. Ehdotettu sääntely on perustuslakivaliokunnan aikaisemman käytännön mukainen eikä näin ollen olisi ristiriidassa perustuslain kanssa.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

sähkön tuotannon ja -kulutuksen välistä tasapainoa varmistavasta tehoreservistä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain tarkoitus

Lain tarkoituksena on sähkön toimitusvarmuuden turvaamiseksi luoda edellytykset sähkön tuotannon ja -kulutuksen välistä tasapainoa varmistavan tehoreservin ylläpitämiselle Suomen sähköjärjestelmässä.

Tehoreservin hankinta on pyrittävä järjestämään siten, että tehoreservijärjestelmään valikoituvat parhaiten tehoreserviksi soveltuvat voimalaitosyksiköt ja sähkönkulutuksen joustoon kykenevät kohteet ja että tehoreservijärjestelmä toteutetaan taloudellisesti ja suunnitelmallisesti mahdollisimman tarkoituksenmukaisena kokonaisuutena ympäristönäkökohdat huomioon ottaen.

2 §

Tehoreservinä toimivan yksikön käyttövalmius

Tehoreservinä toimiva yksikkö tulee pitää tehoreservin käyttösopimuksen voimassaoloaikana valmiudessa, joka mahdollistaa sen käyttöönoton enintään 12 tunnin kuluessa käskyn antamisesta 1 päivän joulukuuta ja 28 päivän helmikuuta välisenä aikana sekä enintään yhden kuukauden kuluessa käskyn antamisesta muuna aikana. Yksiköllä tulee lisäksi olla valmius vähintään 200 tunnin käyttöaikaan täydellä teholla 1 päivän joulukuuta ja 28 päivän helmikuuta välisenä aikana.

3 §

Tehoreservinä toimivan yksikön tuottaman sähkön ja sähkönkulutuksen jouston tarjoaminen markkinoille

Tehoreservinä toimivan yksikön tuottama sähkö ja sähkönkulutuksen jousto tulee tarjota markkinoille hinnalla, joka ei saa alittaa raskasta polttoöljyä polttoaineenaan käyttävän lauhdutusvoimalaitoksen muuttuvia kustannuksia, joihin on lisätty tuotantoon tarvittavien päästöoikeuksien arvo.

2 luku

Toimet tehoreservin ylläpitämiseksi

4 §

Tehoreservin tarpeen määrittäminen

Energiamarkkinaviraston tehtävänä on määrittää tarvittavan tehoreservin määrä vähintään neljän vuoden välein. Tehoreservin määrä tulee mitoittaa siten, että se edistää hyvän sähkötoimitusvarmuuden tason ylläpitämistä sähkönkulutuksen huippujen ja sähköntuonnin häiriöiden aikana. Lisäksi on otettava huomioon tarjolla olevan vaatimukset täyttävän kapasiteetin määrä sekä tehoreservin hankintakustannukset.

Tarvittavan tehoreservin määrä sekä sen määrittämisessä käytetyt perusteet on julkaistava.

Energiamarkkinavirasto voi tehoreservin hankintapäätöstä tehdessään perustellusta syystä poiketa 1 momentissa tarkoitettusta tehoreservin määrästä.

5 §

Tehoreservin hankinta

Tehoreservijärjestelmään voidaan hyväksyä Energiamarkkinaviraston määrittämän tehoreservin tarpeen edellyttämä määrä vaatimukset täyttäviä voimalaitosyksiköitä ja sähkönkulutuksen joustoon kykeneviä kohteita.

Tehoreservin hankinnan on perustuttava julkistettujen perusteiden pohjalta tapahtuvaan avoimeen menettelyyn. Energiamarkkinaviraston tehtävänä on laatia tehoreservin hankinnan ehdot sekä järjestää tehoreservin hankinta niiden pohjalta tasapuolisella ja syrjimättömällä tavalla. Hankinnassa voidaan soveltaa eripituisia hankintajaksoja erityyppisen kapasiteetin osalta.

Energiamarkkinaviraston on tehtävä tehoreservin hankinnasta kirjallinen päätös, joka on perusteltava. Sen on kuultava ennen hankintapäätöksen tekemistä sähkömarkkinalain (386/1995) 16 §:ssä tarkoitettua järjestelmävastuuseen määrättyä kantaverkonhaltijaa hankintamenettelyyn osallistuvien voimalaitosyksiköiden ja sähkönkulutuksen joustoon kykenevien kohteiden soveltuvuudesta toimia tehoreservinä.

6 §

Tehoreservinä toimivien yksiköiden valintaperusteet

Hankintamenettelyssä saaduista tarjouksista on hyväksyttävä ne, jotka ovat tehoreservin hankintaan liittyvien vertailuperusteiden mukaan tehoreservijärjestelmän tavoitteiden kannalta kokonaistaloudellisesti edullisimpia tai ne, jotka ovat hinnaltaan halvimpia. Kokonaistaloudellisesti edullisimpien tarjousten vertailuperusteina voidaan käyttää esimerkiksi hintaa, teknisiä ansioita, toiminnallisia ominaisuuksia, ympäristöystävällisyyttä ja käyttökustannuksia.

Käytettäessä valintaperusteena kokonaistaloudellista edullisuutta, vertailuperusteet ja niiden suhteellinen painotus on ilmoitettava tarjouspyyntöasiakirjoissa. Painotus voidaan ilmaista myös ilmoittamalla kohtuullinen vaihteluväli. Jos vertailuperusteiden suhteellisen painotuksen ilmaiseminen ei ole perus-

tellusti mahdollista, vertailuperusteet on ilmoitettava tärkeysjärjestyksessä.

7 §

Tarjouksen hylkääminen hankintamenettelyssä

Hankintamenettelyyn osallistuvan voimalaitoksen tai sähkönkulutuksen joustoon kykenevän kohteen haltijan tekemä tarjous voidaan hylätä, jos:

- 1) tarjottu voimalaitosyksikkö tai sähkönkulutuskohte ei täytä asetettuja vaatimuksia;
- 2) on syytä epäillä, että tarjotun kapasiteetin hinta johtaa tilanteeseen, jossa voimalaitoksen tai sähkönkulutuskohteen haltijan saama korvaus ylittäisi tässä laissa tarkoitetun julkisen palvelun velvoitteen täyttämistä aiheutuvat hyväksyttävät kustannukset;
- 3) tarjous ei muutoin vastaa hankintamenettelyn ehtoja;
- 4) Energiamarkkinaviraston tiedossa on vesij- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista annetun lain (349/2007) 50 §:ssä tarkoitettu peruste, joka edellyttäisi tarjoajan sulkemista tarjouskilpailun ulkopuolelle kyseisen lain mukaisesti järjestetyssä tarjouskilpailussa.

8 §

Voimalaitosyksiköille asetettavat vaatimukset

Voimalaitoksen haltija voi tarjota tehoreservijärjestelmään Suomen sähköjärjestelmään liitettyä erillistä voimalaitosyksikköä, joka täyttää seuraavat vaatimukset:

- 1) yksikön käynnistysaika on enintään 12 tuntia 1 päivän joulukuuta ja 28 päivän helmikuuta välisenä aikana ja enintään yksi kuukausi muuna aikana;
- 2) yksikkö kykenee käynnissä ollessaan vähintään 10 megawatin tehonlisäykseen 10 minuutin kuluessa käskyn antamisesta;
- 3) yksiköllä on valmius vähintään 200 tunnin käyttöaikaan käyttö sopimuksen mukaisella täydellä teholla 1 päivän joulukuuta ja 28 päivän helmikuuta välisenä aikana;
- 4) yksikköön kohdistuvat ympäristöluvut ja -vaatimukset eivät estä yksikön käyttämistä

tehoreservijärjestelmän mukaisesti käyttöso-
pimuksen voimassaoloaikana.

9 §

Sähkönkulutuksen joustoon kykeneville koh- teille asetettavat vaatimukset

Sähkökäyttäjä voi tarjota tehoreservijär-
jestelmään Suomen sähköjärjestelmään liitet-
tyä sähkönkulutuksen joustoon kykenevää
kohdetta tai tällaisten kohteiden yhdistelmää,
joka täyttää seuraavat vaatimukset:

1) kohteella on valmius toteuttaa sähkön-
kulutuksen joustoja enintään 12 tunnin kulu-
essa käskyn antamisesta 1 päivän joulukuuta
ja 28 päivän helmikuuta välisenä aikana ja
enintään yhden kuukauden kuluessa käskyn
antamisesta muuna aikana;

2) kohde kykenee vähintään 10 megawatin
sähkönkulutuksen joustoon 10 minuutin ku-
luessa käskyn antamisesta;

3) kohteella on valmius vähintään 200 tun-
nin käyttöaikaan käyttösovimuksen mukai-
sella täydellä teholla 1 päivän joulukuuta ja
28 päivän helmikuuta välisenä aikana.

10 §

Tehoreservin käyttösovimus

Järjestelmävastuuseen määrätty kantaver-
konhaltija tekee hankintamenettelyssä teho-
reservijärjestelmään hyväksytyn voimalai-
tosyksikön ja sähkönkulutuksen joustoon ky-
kenevän kohteen haltijan kanssa sovimuksen
yksikön käytöstä Energiamarkkinaviraston
tekemän tehoreservin hankintapäätöksen
mukaisesti. Tehoreservin käyttösovimukseen
sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan
julkisuudesta annetussa laissa (621/1999)
säädetään julkisista asiakirjoista.

Järjestelmävastuuseen määrätty kantaver-
konhaltija asettaa tehoreservin käyttöso-
vimuksessa säännöt tehoreservinä toimivan yk-
sikön käyttövalmiuden ylläpidolle, yksikön
käytölle sekä sen tuottaman sähkön tai säh-
könkulutuksen jouston tarjoamiseen markki-
noille. Säännöt tulee asettaa siten, ettei niillä
perusteettomasti vaikuteta sähkön tarjontaan

ja sähkön hinnan määräytymiseen markki-
noilla. Säännöt tulee julkaista.

Voimalaitoksen ja sähkönkulutuksen jous-
toon kykenevän kohteen haltija on velvolli-
nen pitämään tehoreservinä toimivan yksikön
käyttösovimuksen edellyttämässä käyttöval-
miudessa sekä käyttämään yksikköä ja tar-
joamaan yksikön tuottaman sähkön tai säh-
könkulutuksen jouston markkinoille käyttö-
sovimuksen edellyttämällä tavalla.

11 §

Tehoreservinä toimivan yksikön haltijalle maksettava korvaus

Järjestelmävastuuseen määrätty kantaver-
konhaltija maksaa tehoreservinä toimivan
yksikön haltijalle korvauksen tehoreservijär-
jestelmän mukaisen julkisen palvelun vel-
voitteen täyttämistä. Korvaus määräytyy
Energiamarkkinaviraston tekemän tehoreser-
vin hankintapäätöksen mukaisesti. Korvaus
ei kuitenkaan saa ylittää sitä, mikä on tarpeen
tehoreservin käyttösovimuksessa asetettujen
velvoitteiden täyttämistä aiheutuvien kus-
tannusten kattamiseksi, kun otetaan huomi-
oon tähän liittyvät tulot ja velvoitteen täyttä-
misestä saatava kohtuullinen tuotto.

Korvaus maksetaan jälkikäteen tehoreser-
vin käyttösovimuksessa määrättyissä jaksois-
sa.

12 §

Järjestelmän rahoitus

Tehoreservijärjestelmä rahoitetaan sähkö-
järjestelmän ja kantaverkon hyödyntämiseen
perustuvilla sähkönkulutukselle kohdistetta-
villa erillisillä maksuilla, joita järjestelmä-
vastuuseen määrätty kantaverkonhaltija on
oikeutettu keräämään siirtopalveluiden käyt-
täjiltä. Maksuilla voidaan kattaa järjestelmä-
vastuuseen määrättylle kantaverkonhaltijalle
tästä laista johtuvien velvoitteiden hoitami-
sesta aiheutuneet kohtuulliset kustannukset
sekä kohtuullinen korvaus järjestelmän hoi-
tamisesta. Maksujen määräytymisperusteiden
tulee olla tasapuolisia ja syrjimättömiä.

Maksujen määräytymisperusteet tulee jul-
kaista.

3 luku

Viranomaisille kuuluvat tehtävät ja seuraamukset

13 §

Tehoreservin ylläpitämiseen liittyvät tehtävät ja valvonta

Työ- ja elinkeinoministeriön tehtävänä on lain täytäntönnäpänön yleinen ohjaus ja seuranta.

Energiamarkkinaviraston ja järjestelmävastuuseen määrätyn kantaverkonhaltijan tehtävänä on huolehtia tehoreservin ylläpitoa koskevaan järjestelmään liittyvistä tehtävistä tämän lain mukaisesti. Energiamarkkinaviraston tehtävänä on lisäksi valvoa lain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamista.

14 §

Energiamarkkinaviraston vahvistamat säännöt ja ehdot

Energiamarkkinaviraston tulee päätöksellään vahvistaa ennen käyttöönottamista:

1) säännöt tehoreservijärjestelmään kuuluvien voimalaitosyksiköiden ja sähkönkulutuksen joustoon kykenevien kohteiden käyttövalmiuden ylläpidolle, niiden käytölle sekä tuotetun sähkön ja sähkönkulutuksen jouston tarjoamiseen markkinoille;

2) tehoreservin ylläpitoa koskevan järjestelmän rahoittamiseksi perittävien maksujen määräytymisperusteet.

15 §

Pakkokeinot

Jos joku rikkoo tai laiminlyö tässä laissa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä säädettyjä velvoitteitaan, Energiamarkkinaviraston on velvoitettava hänet korjaamaan virheensä tai laiminlyöntinsä. Velvoitepäätöksessä voidaan määrätä, millä tavoin virhe tai laiminlyönti tulee korjata.

Energiamarkkinavirasto voi asettaa 1 momentissa tarkoitetun velvoitepäätöksensä taikka tässä laissa säädettyä tietojenantovelvoitetta koskevan päätöksensä tehosteeksi

uhkasakon. Uhkasakon asettamisesta ja sen tuomitsemisesta maksettavaksi säädetään uhkasakkolaissa (1113/1990).

16 §

Julkisen palvelun velvoitteen rikkominen

Energiamarkkinavirasto voi neljän kuukauden kuluessa rikkomuksen havaitsemisesta määrätä tehoreservin käyttösopimuksen purettavaksi, jos tehoreservinä toimivan yksikön haltija:

1) on tahallaan rikkonut julkisen palvelun velvoitetta, johon hän on sitoutunut tehoreservin käyttösopimuksessa;

2) on julkisen palvelun velvoitetta täyttäessään tarjonnut tehoreservinä toimivan yksikön tuottamaa sähköä tai sähkönkulutuksen joustoa markkinoille sellaisella hinnalla, jonka ilmeisenä tarkoituksena on sähkön markkinahinnan nostaminen kyseisen ajankohdan yleistä hintatasoa selvästi korkeammalle tasolle.

Energiamarkkinavirasto voi velvoittaa tehoreservinä toimivan yksikön haltijan palauttamaan korvaukset, jotka järjestelmävastuuseen määrätty kantaverkonhaltija on käyttösopimuksen perusteella maksanut tälle, jos tehoreservin käyttösopimus on purettu 1 momentin mukaisesti tai jos tehoreservinä toimivan yksikön haltija on muutoin rikkonut tehoreservin käyttösopimusta.

17 §

Korvauksen palauttaminen ja takaisinperintä

Virheellisesti, liikaa tai ilmeisen perusteetomasti maksetun korvauksen johdosta sekä tehoreservin käyttösopimuksen purkamisen tai rikkomisen johdosta tapahtuvaan korvauksen palauttamiseen ja takaisinperintään sovelletaan, mitä valtionavustuslaissa (688/2001) säädetään valtionavustuksen palauttamisesta ja takaisinperinnästä, ellei tässä laissa toisin säädetä. Palautus ja viivästysseuraamus tuloutetaan tehoreservijärjestelmään.

Energiamarkkinavirasto hoitaa korvauksen palauttamista ja takaisinperintää koskevissa asioissa valtionavustuslaissa valtionapuviranomaiselle säädettyjä tehtäviä sekä tekee päätöksen korvauksen takaisinperinnästä ja

viivästyseuraamuksesta. Palautus ja viivästyseuraamus ovat suoraan ulosottokelpoisia. Niiden perimisestä säädetään verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa (706/2007).

Järjestelmävastuuseen määrätyn kantaverkonhaltijan tehtävänä on huolehtia palautuksen ja viivästyseuraamuksen perimisestä.

18 §

Tietojen antaminen Energiamarkkinavirastolle

Järjestelmävastuuseen määrätyn kantaverkonhaltijan sekä tehoreservinä toimivan yksikön haltijan on salassapitosäännösten estämättä annettava Energiamarkkinavirastolle tässä laissa tarkoitettujen valvontatehtävien hoitamiseksi tarpeelliset tiedot. Energiamarkkinavirastolla on oikeus tarkastaa tietojen oikeellisuus valvottavan hallinnassa olevissa tiloissa. Tarkastusta ei saa kuitenkaan toimittaa pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyissä tiloissa.

4 luku

Erinäiset säännökset

19 §

Voimalaitosuuksia koskevat säännökset

Mitä tässä laissa säädetään voimalaitosyksiköstä ja voimalaitoksen haltijasta, sovelletaan myös osuuteen osuusvoimalaitoksen yksiköstä ja sen haltijaan.

20 §

Järjestelmään liittyvien toimintojen eriyttäminen

Järjestelmävastuuseen määrätyn kantaverkonhaltijan tulee eriyttää tehoreservijärjestelmän hoitaminen muista yrityksen harjoittamista liiketoiminnoista. Eriyttämiseen sovelletaan sähkömarkkinalain 28—34 §:ää. Järjestelmän hoitaminen voidaan antaa myös järjestelmävastuuseen määrätyn kantaverkonhaltijan kokonaan omistaman tytäryhtiön tehtäväksi. Järjestelmävastuuseen määrätyllä

kantaverkonhaltijalla on oikeus harjoittaa sähkönhankintaa ja -myyntiä järjestelmän hoidon edellyttämässä laajuudessa.

Tehoreservinä toimivan yksikön haltijan tehoreservijärjestelmään liittyvien toimintojen eriyttämiseen sovelletaan eräitä yrityksiä koskevasta taloudellisen toiminnan avoimuus- ja tiedonantovelvollisuudesta annettua lakia (19/2003).

21 §

Muutoksenhaku

Energiamarkkinaviraston tämän lain nojalla antamaan päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään, ellei jäljempänä toisin säädetä.

Energiamarkkinaviraston 5, 7 ja 14 §:n nojalla antamaan päätökseen haetaan muutosta valittamalla markkinaoikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Energiamarkkinaviraston 5 ja 7 §:n nojalla antamaan päätökseen ja Energiamarkkinavirastoon sovelletaan, mitä julkisista hankinnoista annetun lain (348/2007) 74—75 §:ssä, 85 §:n 1 momentissa, 86 §:n 1—2 momentissa, 87 §:n 1 ja 3 momentissa, 89 §:ssä, 91—93 §:ssä, 94 §:n 1 momentin 1—4 kohdassa, 95 §:ssä, 100—102 §:ssä, 103 §:n 1—2 momentissa, 105 §:ssä sekä 106 §:n 1 momentissa säädetään valitusosoituksesta, hankintapäätöksen tiedoksiannosta, muutoksenhausta ja seuraamuksista sekä hankintayksiköstä, ellei tässä laissa toisin säädetä.

Energiamarkkinaviraston 5 ja 7 §:n nojalla tekemää päätöstä koskeva muutoksenhakuasia on käsiteltävä kiireellisenä. Energiamarkkinaviraston 5, 7 ja 14 §:n nojalla tekemä päätös voidaan panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta, jollei valituksen tai hakemuksen käsittelevä tuomioistuin toisin määrää.

22 §

Asetuksenantovaltuus

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan tarvittaessa valtioneuvoston asetuksella.

23 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

Lain 4 §:ää sovelletaan kuitenkin vasta 1 päivästä tammikuuta 2013. Sähkönkulutuksen joustoon kykeneviä kohteita voidaan hyödyntää tehoreservinä 1 päivästä joulukuuta 2013 alkaen.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

Helsingissä 3 päivänä joulukuuta 2010

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Elinkeinoministeri *Mauri Pekkarinen*